Södertörns högskola | Institutionen för Naturvetenskap, Miljö & Teknik
Praktiskt examensarbete 15 hp | Medieteknik | Vårterminen 2013

Kommunikation med barn: Skapandet av en bilderbok

– En litteraturundersökning om bilderboks-riktlinjer samt tillverkning av en bilderbok

Av: Diana Oldenburg
Handledare: Ulf Hagen

södertörns högskola
SÖDERTÖRN UNIVERSITY

Innehållsförteckning

FÖRORD 4

ABSTRACT 5

KEY WORDS 5

SAMMANFATTNING 6

NYCKELORD 6

1. INLEDNING 7

1.1 BAKGRUND 8
1.2 SYFTE OCH MÅL 9
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR 10
1.4 AVGRÄNSNING 10
1.4.1 LITTERATURGENOMGÅNG 10
1.4.2 PRAKTISKT ARBETE 10
1.5 DISPOSITION 11
1.6 BEGREPPSDEFINITIONER 11
1.6.1 BARNBOK 11
1.6.2 DIGITAL BOK 11
1.6.3 BARN 11

2. TEORIER OCH FORSKNING 12

2.1 BILDERBOKEN 12
2.1.1 FÖRHÅLLANDET MELLAN TEXT OCH BILD 12
2.1.2 BILDERBOKENS FORMAT OCH LAYOUT 13
2.2 ANPASSNING TILL BARN 14
2.2.1 FORMGIVNING FÖR 3-6 ÅRINGAR 14
2.2.2 TYPOGRAFI FÖR BILDERBÖCKER 17
2.2.3 SPRÅKANPASSNING FÖR BARN 18
2.2.4 BERÄTTARTEKNIK I BARNBÖCKER 20
2.3 KOGNITIV UTVECKLING 21
2.4 BARNLITTERATUR OCH OLIKA MEDIER 22
2.4.1 BARNBOKSAPPAR 22

3. TEKNIK OCH PRAKTIK VID TRYCK 24

3.1 BINDNING 24
3.2 DE OLIKA DELARNA AV EN BOK 25
3.3 GRAFIK- OCH FÄRGHANTERING 25
3.4 VAL AV PAPPER OCH FORMAT 26
3.5 SKICKA TILL TRYCKERI 27
3.6 TRYCKTEKNIK 27

4. GENOMFÖRANDE **28**

4.1 PLANERING **28**
4.1.1 GANTT-SCHEMA 28
4.1.2 MILSTOLPAR 29
4.2 IDÉFAS **29**
4.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT **30**
4.3.1 MÅLGRUPP 31
4.4 ANVÄNDARTESTER **31**
4.4.1 FÖRSKOLAN BULLERBYN 32
4.4.2 HÖGLÄSNING FÖR POJKE, 5 ÅR 32
4.4.3 HÖGLÄSNING AV MAN, 24 ÅR 33
4.4.4 FÖRSKOLAN REGNBÅGEN 33
4.5 METODKRITIK **34**

5. RESULTAT OCH ANALYS **35**

5.1 DESIGNVAL FÖR EGEN BILDERBOK **35**
5.1.1 TEXTINNEHÅLL OCH SPRÅK 36
5.1.2 TYPOGRAFI 38
5.1.3 FORMAT OCH LAYOUT 38
5.1.4 ILLUSTRATIONER OCH BILDUPPBYGGNAD 39

6. DISKUSSION **45**

6.1 FORMAT OCH LAYOUT **47**
6.2 BILDUPPBYGGNAD **48**
6.3 TEXT **51**

7. SLUTSATS **53**

8. REFERENSER **55**

8.1 TRYCKTA KÄLLOR **55**
8.2 ELEKTRONISKA KÄLLOR **56**
8.3 MUNTLIGA KÄLLOR **58**

Förord

Den här rapporten är en del av mitt praktiska examensarbete inom programmet *It, medier och design* vid Södertörns högskola. Det praktiska momentet har bestått av att jag har tagit fram en bilderbok som bygger på principer från litteraturundersökningen som mitt arbete grundar sig i. Jag vill ge ett stort tack till förskolorna Bullerbyn och Regnbågen i Tallkrogen som lät mig testa min bok hos dem och även till Hemma annonsbyrå som lät mig göra mitt examensarbete hos dem.

Communication with Children: The Creation of a Children's Book

– A Literature Study about Guidelines for Children's Picture Books and the creation of a picture book

Abstract

Many people believe that the analogue picture book is a dying media due to the increase of digital media. Contrary to popular belief, the publishing of children's book in Sweden is continually increasing, which makes mapping the field quite significant. But to regulate the creation of a children's picture book is problematic, because one does not want to impede the personal style of the writer or the illustrator of the children's book.

If the children's book creator has an understanding of how to better communicate with children, the children's book might have a grater impact on the child. Little research has been performed on what one should think about when creating a children's book, which makes this study highly relevant.

My approach to the problem was to make a literature review over preceding research and to test the different directives, by creating an original children's picture book and then testing the book, and thereby the directives, on the targeted audience.

Consequently the picture book and the associated data gathered, suggest 20 design guidelines for picture books for children between 3 and 6 years. Each subcategory, of the guidelines suggested, should be investigated to confirm validity and reliability.

Key words

Children, children's book, design guidelines, picture book, illustrator, writer, analogue media

Kommunikation med barn: Skapandet av en bilderbok

– En litteraturundersökning om bilderboksriktlinjer samt tillverkning av en bilderbok

Sammanfattning

Att digitala medier tar allt större plats i människors liv har lett till att många tror att den analoga barnboken är ett utdöende medium. Dock har utgivningen av analoga barnböcker ökat i Sverige de senaste åren, vilket indikerar motsatsen. Detta gör att en kartläggning av ämnesområdet både blir relevant och angeläget. Däremot är det problematiskt att ta fram riktlinjer för bilderboken då riktlinjerna inte bör hämma barnbokskapares personliga stil, utan snarare underlätta för dem.

Min tro är att om barnboksskapare vet hur de på bästa sätt kan kommunicera med barn, kan barnboken göra ett djupare intryck på barnet. Det finns inte mycket forskning om vad man som barnboksförfattare eller illustratör bör tänka på vid skapandet av en barnbok, vilket gör denna studie betydelsefull.

Studien genomfördes genom att jag gjorde en litteraturgenomgång av tidigare forskning samt testade de teorier som forskningen föreslår genom att använda mig av dem vid skapandet av en egen bilderbok. Därefter testade jag bilderboken på målgruppen för att se om bilderboken var barnanpassad.

Min undersökning resulterade i 20 designriktlinjer för skapandet av en bilderbok för barn mellan 3 och 6 år. Riktlinjerna är indelade i tre underkategorier: *format och layout*, *bilduppbyggnad* och *text*. Den praktiska delen av mitt arbete är en bilderbok som bygger på dessa riktlinjer. Min förhoppning är att genom att följa dessa designriktlinjer blir barnboksskapare mer medvetna om hur deras barnbok bättre kan kommunicera med barn.

Nyckelord

Barn, barnbok, designriktlinjer, bilderbok, illustratör, författare, analoga medier

1. Inledning

Svenska barnboksinstitutet har dokumenterat trender och tendenser för hur barnboken ser ut i Sverige, både gällande svenska och översatta titlar. Enligt dem har utgivningen av barnböcker fortsatt att öka de senaste åren och barnbokens form och innehåll är under ständigt förändring. I sin dokumentation från 2012 skriver Svenska barnboksinstitutet följande:

> Författare och illustratörer letar efter nya uttryckssätt i text och bild, de söker nya sätt att närma sig teman och förhålla sig till etablerade genrer samt de målgrupper de skriver för. [1]

Detta indikerar att barnbokens form och innehåll fortfarande förändras och utvecklas. Frågan är om det finns vissa beståndsdelar som är konstanta och om dessa går att kartlägga. Många tidigare undersökningar behandlar barnboken ur ett historiskt perspektiv där barnbokens utveckling under 18- och 1900-talet kartläggs. Exempelvis Barbro Schaffers undersökning *Att förtydliga det absurda – Ett nedslag i 1940-talets bilderböcker* och Inger Nilssons studie *Lennart Hellsings versberättande*. Några undersökningar behandlar barnbokens form och dess språkliga aspekter. Två exempel är Ulla Rhedins avhandling *Bilderboken – På väg mot en teori* och Vivi Edströms bok *Barnbokens form – En studie i konsten att berätta.* Däremot har jag inte funnit någon undersökning som tar fram designriktlinjer för barnboken - vilket gör min studie unik.

Det är inte bara den analoga barnboken som har ökat och har förändras de senaste åren. Det går även att se en ökning i utgivandet av e-böcker och så kallade e-book+ eller även kallat e-book extra (enhanced book).[2] Då var tredje barnfamilj har en surfplatta i hemmet[3] är det omdiskuterat om detta är den nya trenden för barnböcker.[4] Många är idag rädda att den analoga barnboken är ett hotat medium i dagens Sverige då konkurrensen från digitala medier är stor.[5] Däremot gavs det ut 1761 stycken barnböcker 2012 och för 10 år sedan, år 2000, gavs det ut 1176 stycken böcker vilket är cirka 500 böcker mindre, vilket indikerar motsatsen.[6]

Det här examensarbetet är grundat på tidigare forskning om barnböcker och deras utformning. Jag har dessutom undersökt hur man anpassar litteratur och formgivning för barn och även hur barns tänkande utvecklas. Jag har gjort en litteratur-genomgång för att

---

1 Svenska barnboksinstitutet (SBI), *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2012*

2 Svenska barnboksinstitutet (SBI), *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2011*

3 Findahl, 2012

4 Palmaer, 2012-01-31, Dagens Nyheter

5 Kåreland, 2001, s: 18

6 Svenska barnboksinstitutet (SBI), Bokutgivning

orientera mig inom ämnesområdet samt för att skaffa mig förkunskaper inför det praktiska arbetet. Målet var att ta fram designriktlinjer som har en teoretisk förankring och sedan använda dessa designriktlinjer när jag formgav och skrev en egen barnbok. Parallellt med det har jag tittat på hur den nuvarande diskussionen och trenderna kring en digitalisering av barnboken ser ut.

1.1 Bakgrund

Barnbokens historia i Sverige är lång, redan 1591 gav den tyske prästen Conrad Porta ut den första barnboken i Sverige. Boken hette *Een skööN och härligh jungfw speghel* och sensmoralen var att visa barnen hur en adelsfröken skulle uppföra sig. Syftet med barnboken att undervisa barnen.[7] Genombrottet för den moderna barnboken kom dock inte förrän 1945, i och med högkonjunkturen som var en effekt av andra världskrigets slut. Kännetecknande för den moderna barnboken är att den medför en förändring angående attityder till barnet vilket omskapade både barnbokens stil och språk såväl som dess val av ämnen.[8]

Även litteraturkritikern och barnboksskaparen Lennart Hellsing konstaterar att en av barnbokens uppgifter är att undervisa barnet. Däremot framhåller han att skapandet av en barnbok är en betydligt mer komplex uppgift än vad man vid första anblicken kan tro, då den moderna barnboken ställer många krav på hur boken ska utformas. Han skriver:

> Det är anmärkningsvärt hur många som tror att man just när det gäller barnböcker kan slå sju flugor i en smäll – ju fler flugor desto bättre bok. Den ska lära ut geografi, historia, naturkunnighet, berätta om skilda folk och folkseder, om hur det var förr i tiden och varför, om hur samhället fungerar och om hur vi ska umgås med våra närmaste och folk i allmänhet! Den ska lära barnen vad som är rätt och vad som är orätt, vad som är god smak och vad som är dålig smak, propagera för flitigt och nyttigt arbete och vackra höviska manér. Den ska vara lättfattlig, klar och enkel, men ändå konstnärligt och briljant skriven, den ska passa en viss snäv åldersgrupp– men ändå kunna läsas av olika åldrar – både av barn och vuxna med samma intresse. [9]

Under slutet av 1900-talet började barnboken användas för att behandla svårare ämnen med barnen. På 1960- och 70-talen var det på mode med realistiska barnböcker, barnets vardag i staden skulle visualiseras. Mot slutet av 1970-talet började däremot fantasin åter inta sin roll i barnlitteraturen och det ansågs att svårare ämnen, som exempelvis död, med fördel gestaltades med hjälp av fantasiberättelser. Vad barnbokens roll har varit och hur

7 Lindwall, *Barnbokens historia – ett litet urval av Kerstin Lindwall*

8 Kåreland, 2001, s: 35-36

9 Hellsing, 1999, s: 49

dess form ska se ut har alltså inte varit konstant, utan har förändrats i takt med att synen på barn och omvärlden har ändras.[10]

I och med nya tekniska uppfinningar, som exempelvis surfplattan, har barnboken fått nya möjligheter. 2011 släpptes den första svenska e-book+ boken *Jag är tyvärr död idag och kan inte komma till skolan idag* av Sara Ohlsson. En e-book+ är en digital multimedia-version av den analoga boken där extrainformation finns tillgängligt i form av ljudspår, länkar och klickbara element.[11] Rabén & Sjögren, ett av de ledande barn- och ungdomsbokförlagen i Sverige, är ett av de förlag som de senaste åren har börjat ge ut barnböcker i form av appar, där boken görs interaktiv. Rabén & Sjögren är däremot långt ifrån ensamma om att ge ut interaktiva appar, utan de är bara en av många förlag.[12] Dock har multimedia-versioner av bilderböcker funnits sedan tidigare, innan den interaktiva appen kom fanns det bilderböcker med tillhörande CD-skiva (och innan dess kassettband) där texten läses upp högt och ett ”pling” hörs när det är dags att vända sida.[13]

Många tror att en digitalisering av barnboken kan öka barns läslust då många barn har en negativ inställning till läsning. Både svenska och utländska tidningar, såsom Dagens Nyheter och The Guardian, skriver om hur digitaliseringen av barnboken kan vara både en möjlighet och en risk.[14, 15]

1.2 Syfte och mål

Syftet med min undersökning är att utreda vad barnboksskapare bör tänka på när de skapar en bilderbok. Det övergripande målet med projektet är således att besvara frågeställningen samt att skapa en barnbok som är skapad utifrån vad min undersökning visar.

Bokens syfte är däremot att barn i åldrarna 3-6 år ska finna den underhållande samt att den ska verka i pedagogiskt syfte. Rapporten syfte är att dokumentera vad min undersökning visar samt visa hur min process för framtagandet av barnboken har sett ut.

Mitt personliga mål är att min barnbok ska bli så pass bra att ett förlag antar den och att boken trycks och läses. Givetvis hoppas jag även utvecklas som formgivare och kommunikatör i och med mitt examensarbete.

---

10 Edström, 2001, s: 196-198

11 Gilla böcker, *Jag är tyvärr död idag och kan inte komma till skolan idag*

12 Rabén & Sjögren, *Appar*

13 Rhedin, 2001, s: 144

14 Leith, 2011-10-23, The Guardian

15 Palmaer, 2012-01-31, Dagens Nyheter

1.3 Frågeställningar

Den primära frågeställningen som mitt examensarbete besvarar är:

Vad bör barnboksskapare tänka på när de skapar en bilderbok?

För att kunna besvara den frågeställningen har jag ställt fyra underfrågor:

1. Vad bör man tänka på med språkanpassning för barn?
2. Vad bör man tänka på angående illustrationer när målgruppen är barn?
3. Vad bör man tänka på rörande typografi när man gör en barnbok för högläsning?
4. Hur ser inlärningsfasen ut för barn i åldrarna 3-6 år?

1.4 Avgränsning

För att avgränsa mitt arbete har jag bestämt ett antal begränsningar gällande litteraturgenomgången och det praktiska arbetet med bilderboken.

1.4.1 Litteraturgenomgång

När jag har gjort min undersökning har jag enbart tittat på teorier, forskning och barnboksexempel som berör svensk barnlitteratur. Jag har inte undersökt barnböcker utifrån ett genus-, multikulturellt- eller ett flerspråkighetsperspektiv. För att inte arbetet ska bli för stort har jag dessutom begränsat mig till att endast ta fram designriktlinjer för vad Rhedin kallar för den illustrerade bilderboken[16] och endast för bilderböcker för barn som är mellan 3 och 6 år gamla. Jag har inte heller strävat efter att få ett svar på om den digitala bilderboken är bilderbokens framtid eller inte, jag har endast valt att uppmärksamma diskussionen.

1.4.2 Praktiskt arbete

När jag skapat min egen bok har jag avgränsat mig till barn som förstår svenska som är i åldrarna 3-6 år och barnboken har endast anpassats till den målgruppen. Jag har också begränsat mig till att det ska vara en barnbok som vuxna läser högt för barnet medan barnet tittar på bilderna. Min avsikt har alltså inte varit att barnet ska kunna läsa boken själv. Syftet med boken är primärt att den ska vara pedagogisk och underhållande för barnet. Produkten som jag har tagit fram är en bilderbok och jag kommer endast att ta fram en, inte olika exempel på hur det skulle kunna se ut.

16 Rhedin, 2001, s: 73-105

Det praktiska resultatet av mitt examensarbete kommer att vara en barnbok, oavsett vad min undersökning visar angående om det fortfarande är rätt medium. Att vidareutveckla konceptet att fungera i det eventuella alternativa mediet kommer eventuellt ske i ett senare stadium, efter deadline för examensarbetet. Att försöka få boken antagen till ett förlag kommer inte heller ligga inom ramarna för examensarbetet, utan kommer också att ske efter deadline.

1.5 Disposition

Rapportens upplägg är följande: först redovisar jag teorier inom ämnet. Jag tar upp information om bilderboken, anpassning för barn, redogör för Jean Piagets teorier om inlärningsfaserna och slutligen belyser jag utvalda delar av den medietekniska diskussionen om barnboksmedium. Därefter beskriver jag vad man ska tänka på när man skapar för tryck och klargör vilka olika tryckteknikер som finns. Sedan redovisar jag hur framtagandet av min barnbok gick till. Jag visar hela processen från planering till slutprodukt samt redogör för metodkritik. Därefter redovisar jag för resultatet där jag analyserar de olika teorierna som jag har tittat på och kopplar dem till hur jag har använt teorierna i min bilderbok. Slutligen diskuterar jag mina upptäckter, för en diskussion om barnboksmedium samt konkretiserar min undersökning i ett antal designriktlinjer.

1.6 Begreppsdefinitioner

1.6.1 Barnbok

När jag talar om barnböcker i den här rapporten avser jag bilderböcker med text för barn. Jag har använt mig av Svenska barnboksinstitutets definition av bilderboken, det vill säga att boken vänder sig till barn upp till 6 år och att minst hälften av bilderboken ska bestå av illustrationer, jämt fördelade över boken.[17]

1.6.2 Digital bok

Digitala böcker innefattar många olika sorters böcker, dels appar och e-book+ men även vanliga e-böcker. Jag har valt att brett definiera det som en bok som publicerats online, som är anpassad för att läsas på dator eller handhållen enhet.

1.6.3 Barn

När jag i den här rapporten talar om barn så avser jag svensktalande flickor och pojkar i åldrarna 3-6 år.

17 Svenska barnboksinstitutet (SBI), *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2012*

2. Teorier och forskning

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för teorier om barnboken som medium både som klassiskt tryckt medium och som medieteknisk vidareutveckling. Jag redovisar även målgruppsanpassning för barn när det gäller formgivning, typografi och språk. Utöver detta redogör jag för Jean Piagets teorier om inlärningsfaserna och för digitala barnböcker.

2.1 Bilderboken

Litteraturvetaren Ulla Rhedin menar att det som är speciellt med bilderboken som medium är att både text, bild och bokformen var för sig bidrar till narrationen.[18] Rhedin anser att bilderboken kan delas upp i tre kategorier: *den illustrerade texten*, *den expanderade texten* och *den genuina bilderboken.*

2.1.1 Förhållandet mellan text och bild

Den illustrerade texten är en bilderboksform där texten kan stå och förstås för sig själv och där illustrationerna har tillkommit efteråt. Bilden och texten säger ofta samma sak och Rhedin uttrycker det som att "*bild och text är ömsesidigt och dubbelt deskriptiva och ikoniska*", det vill säga att bilden illustrerar innehållet av texten. Samtidigt som bilden bekräftar det texten säger så verkar den både utvidgande men även begränsande då genom att illustrera hur det kan se ut, både vidareutvecklar men samtidigt begränsar fantasin. Den kan tvärtemot också stimulera barnens fantasi. Texten i den här typen av bilderbok är ofta beskrivande med många adjektiv och bilderna är underordnade texten.[19] Bildens funktion är dels att smycka boken och göra den mer attraktiv samtidigt som den blir mer lättillgänglig för mindre barn då bilder underlättar förståelsen av texten. Utöver detta fungerar bilderna även som vilopauser i läsandet. Denna typ av illustrering kallar Rhedin för dekorativ illustrering.[20]

Den expanderande texten däremot är skriven med tanken att boken inte är fullbordad förrän den är illustrerad. Därför har texten svårt att stå för sig själv och överlåter mycket av handlingen åt bilderna. Detta gör att bilden och texten växelvis är överordnade varandra handlingsmässigt. Texten är ofta kortfattad och vag och mycket av beskrivningarna lämnas åt bilderna.[21] Bildens uppgift är här att verka beskrivande, stämningsskapande, preciserande och dekorerande. Rhedin kallar sådana bilder för deskriptiva.[22]

18 Rhedin, 2001, s: 164-165

19 Ibid, s: 73-105

20 Ibid, s: 106

21 Ibid, s: 73-105

22 Ibid, s: 107

Den sista kategorin, *den genuina bilderboken*, tar hänsyn både till texten och bilderna men även bokformen som medium. Den slutliga designen av boken, det vill säga layouten, marginaler, färger, typografi, disposition och hur man bläddrar och så vidare, bidrar alla till hur berättelsen skildras. Kännetecknande för den här bilderboksformen är att den enbart fungerar inom det medium som den skrevs för – den analoga bilderboken.[23]

2.1.2 Bilderbokens format och layout

Rhedin menar att vilket format man väljer att använda skapar olika förväntningar på boken. En liten bok skapar förväntningar om intimitet, lågmäldhet och en jämn och långsam rytm. Det begränsade utrymmet gör att fokus ligger på små gester och detaljer. Tekniskt sett väntas det att illustratören använder lättare tekniker såsom tuschteckningar eller akvarell. Om en bok däremot ges ut i större format, det vill säga folioformat, ger det möjligheter till mer avancerade konstnärliga tekniker samt variation i bildsättningsrytm. I folioformat förväntas det även att färg och dramatik är närvarande element. Rhedin menar att vissa anser att bokens storlek är sammanlänkat med vilken åldersgrupp som boken primärt riktar sig mot. De riktigt stora och de riktigt små böckerna riktar sig framförallt till små barn och dessa storlekar förväntas ha tydligare och enklare innehåll. Mellanstorlekarna riktar sig till lite äldre barn och förväntas således behandla mer komplicerade strukturer och ämnen.[24]

Vanligt är att bilderboken är i stående A4-format eller liggande breddformat. Kvadratformatet är inte lika vanligt men förekommer. Rhedin anser även att de olika formaten har olika energier. En kvadratisk bok anses ha mindre rörelseenergi än en rektangulär bok. Ett stående rektangelformat anses sträva uppåt och det liggande rektangulärformatet anses bygga upp spänning samtidigt som den står på en fast grund. Breddformaten, menar Rhedin, kräver att utrymmet runt huvudkaraktären fylls ut medan höga format tvingar koncentration kring huvudkaraktärerna. Hon menar att detta gör att det breda, liggande formatet lämpar sig bättre för bilderböcker som handlar om en resa och där rummet är relevant. Böcker som däremot bygger på karaktärsutveckling lämpar sig att använda sig av höga format med mindre bilder; något som ökar tempot och rörligheten. Helsidesbilder däremot lugnar ned tempo och rörelse. [25]

Rhedin påpekar även att bilderbokens omslag tillsammans med dess för- och eftersättsblad är det första man ser av boken och ska väcka förväntan och nyfikenhet. Omslaget har ett antal uppgifter: det ska infånga läsare/köparen, övertala, etablera och inbjuda för tolkningar. Ett vanligt stilgrepp är att lyfta ut en viktig scen ur boken och använda som

23 Rhedin, 2001, s: 73-105

24 Ibid, s: 145-170

25 Ibid

omslag. Vanligt hos bilderböcker är att för- och eftersättsbladen är i en annan färg än inlagan eller att de illustreras.[26]

Bildernas storlek inne i boken kan variera beroende på relationen mellan text och bild rent kvantitativt och tekniskt sett, enligt Rhedin. De största bilderna består av dubbeluppslag, ofta liggande panoramaformat där en scen illustreras. Något mindre bilder använder sig av dubbeluppslaget genom att ha halv- och helsidesbilder. Ytterligare finns det, vad Rhedin kallar för, polysceniska uppslag där ett antal mindre bilder illustrerar olika scener. [27]

Historiskt sett har det varit vanligt med bilderböcker som använder en jämn rytm med bilder på varannan sida med vinjettbilder på textsidan. En kontinuerlig layout kan ge sken av ett lugnt tempo. Tvärtom kan en varierad layout med många olika former och illustrationer öka tempot i boken och även öka dramatiken. Det vanligaste omfånget hos en bilderbok är 32 sidor men det kan variera, påpekar Rhedin.[28] Konstvetaren Barbro Schaffer poängterar att om man vill ge barnboken variation, kan man kombinera och variera mellan helsidesillustrationer och vinjetter.[29]

2.2 Anpassning till barn

Nedan reder jag ut ett antal aspekter såsom formgivning, typografi och språk och hur man anpassar dem till en högläsningsbilderbok som är menad att läsas för 3-6 åringar.

2.2.1 Formgivning för 3-6 åringar

En av de aspekter som särskiljer bilderboken från övriga medier är att den har dubbla målgrupper, enligt Rhedin. Den primära målgruppen är barnet som bilderboken ska läsas för. Den sekundära målgruppen är den vuxna som dels ofta väljer boken och även läser den högt för barnet. Detta gör att bilderna i boken måste tilltala både barnet och den vuxna, vilket gör att ett antal krav måste ställas på dem. För det första måste det locka barnets uppmärksamhet under högläsningen. För det andra måste de tolerera att barnet tittar på dem många gånger då barn gillar att bläddra i böckerna även på egen hand. Sedan måste barnet även förstå bilderna, samtidigt som de tilltalar den vuxna.[30]

Rhedin anser att syftet med bilder i böcker för barn varierar beroende på hur gammalt barnet är. För de yngre barnen ska bilderna underlätta förståelsen av texten. Dessa bilder

26 Rhedin, 2001, s: 145-170

27 Ibid

28 Ibid

29 Schaffer, 1996, s: 135-149

30 Rhedin, 2001, s: 135-137

ska ligga nära innehållet i texten för att verka pedagogiskt. När barnen har blivit lite äldre, senare förskolan, har barnet tillräckligt bildförråd och fantasi för att förstå texten. Teoretiskt sett behöver barnet inte lika många bilder för att förstå texten i den åldern men ur ett estetiskt perspektiv kan man nu använda bilderna friare och låta bilderna verka mer självständigt.[31]

Litteraturvetaren Kristin Hallberg framhåller att Helen Bannermans bok *Little Black Sambo* från 1898 och Beatrix Potters bok *The tale of Peter Rabbit* från 1902 anses vara en vändpunkt i småbarnbokens historia. Det som på den tiden särskilde *Little Black Sambo* och *The tale of Peter Rabbit* från övrig litteratur för barn var att som Hallberg uttrycker sig:

> Sagan om Kalle Kanin sägs vända sig till det lilla barnet p g a att illustrationerna följer handlingens stegring på ett föredömligt direkt och pedagogiskt sätt. Bannermans bok anses genom sina stiliserade bilder i starka färger, sitt enkla språk med återkommande upprepningar och sin stegrande handlingsstruktur som en milstolpe i småbarnsbokens historia.

Sagan om Kalle Kanin utgör även en av de klassiska exempel på förmänskligade djurböcker som är mycket populära hos barn.[32] Lena Kåreland, svensk forskare inom barnlitteratur, menar att det lilla barnet har lätt att identifiera sig med djur och att bilderböcker som använder djurtemat på senare tid har blivit fler och fler.[33] Maria Nikolajeva, professor inom barnlitteratur, hävdar att djurberättelser har flera fördelar. Om karaktärerna i boken illustreras som förmänskligade djur behöver författaren inte ta hänsyn till faktorer som kön, ålder, social status eller etnisk tillhörighet. Hon menar även att det är lättare att ta upp känsliga ämnen när karaktärerna inte är mänskliga, samtidigt som det är mer accepterat att djur är platta karaktärer. När karaktärerna är förmänskligade djur ger det även frihet för illustratören att göra fantasifulla lösningar.[34]

Enligt Hallberg är en bilderboks viktigaste beståndsdelar färg och fantasi och även gärna humor. Hon poängterar också att barn i åldrarna 3-6 år har ett intresse för detaljer samt ett här- och nu-perspektiv.[35]

Schaffer anser att ett sätt att illustrera bilder till barnbokstext är att ta författaren direkt på orden och skapa surrealistiska bilder som sätter igång fantasin. Schaffer hänvisar även till att bilderboken har en tradition att gestalta omänskliga karaktärer med mänskliga drag.

---

31 Rhedin, 2001, s: 131-132

32 Hallberg, 1996, s: 83-101

33 Kåreland, 2001, s: 86-87

34 Nikolajeva, 2000, s: 56-57

35 Hallberg, 1996, s: 83-101

Lennart Hellsings karaktär *Herr Gurka* är ett exempel då han illustreras med öga, näsa och mun samt armar och ben med strumpbeklädda fötter.[36]

Rhedin menar att man kan simulera ett rörelsemönster i bilderboken genom placering och riktning på karaktärerna i bilderna. Då man bläddrar till höger och bildavläsningen sker, av västerlänningar, i regel från vänster till höger, kan man få en rörelse genom att simulera att karaktärerna rör sig åt höger. Om boken handlar om en resa är det vanligt att så länge karaktären är på väg ut i världen på resan att denne går mot höger. När det sedan är dags för huvudkaraktären att vända hemåt igen så går denne åt vänster, inåt i boken.[37]

Enligt Rhedin spelar vilket håll som övriga karaktärer kommer in i bilden ifrån roll. Hon menar att i den västerländska bilden är det vanligt att ”fiendens ankomst” ofta illustreras med att denne kommer in från höger i bilden. ”Den godas ankomst” sker ofta från vänster i bilden, enligt västerländsk tradition. På samma vis kan man illustrera en hemkomst och ett avsked. Om karaktären är på väg in i bilden från höger, kan det uppfattas som att det är ett avsked men om karaktären är på väg in i bilden från vänster, kan det uppfattas som en hemkomst.[38]

Litteraturvetaren Vivi Edström diskuterar för- och nackdelar med realistiska och detaljrika miljöer i jämförelse med fantasifulla och mer utslätade miljöer. Hon menar att de fantasifulla miljöerna skönmålar verkligheten vilket kan ge barnen en skev bild av verkligheten. Däremot menar hon att dessa böcker kan uppskattas för sitt konstnärliga värde och kan nå ut till en bredare målgrupp som inte behöver vara geografiskt närliggande.[39] Huruvida formen ska gestaltas realistiskt eller fantasifullt går det skilda meningar om. Hellsing menar att vid 6-7 år börjar barnet bli realistiskt intresserad och vill ha upplysningar. Han hävdar att parallellt med detta längtar de även efter det sagolika och fantastiska.[40]

The Children’s Book Guild, en amerikansk organisation för författare, illustratörer och specialister av barnböcker, har listat viktiga aspekter att ha i åtanke när man illustrerar barnböcker. Några av råden som de ger är att man ska simulera rörelse i bilden, karaktärerna ska inte bara stå stilla. Man ska också använda olika perspektiv så att bilderna varierar. Variation kan även åstadkommas genom att karaktärerna har varierande minspel.

36 Schaffer, 1996, s: 135-149

37 Rhedin, 2001, s: 176

38 Ibid, 180-181

39 Edström, 2001, s: 138

40 Hellsing, 1999, s: 77

Viktigt är dock att karaktärerna ser likadana ut genom hela boken, om berättelsen inte medvetet gör att de ska se olika ut.[41]

Hellsing citerar von Zweigbergk, som i sin undersökning *Barn och böcker* skriver:

> En god bilderbok skall ha tydliga bilder i en klar och vacker färgställning, den skall ha mycket litet text, som noga följer bilderna. Orden skall vara enkla och meningarna korta, stilen en stor och redig tryckstil. Texten får gärna vara rimmad, men versen skall vara bra. Inga julklappsverser med nödrim eller krångliga ord. Ämnena bör vara ganska sakliga och utesluta konventionella fantasier.

Hellsing menar att en bilderbok inte alls behöver byggas upp på det här viset och att det inte finns några regler för hur en barnbok ska se ut. Hellsing poängterar bland annat att bilder i barnböcker inte alls behöver vara realistiska och att det bara var en modesak när undersökningen gjordes. Han menar att barns egen konst antyder att det snarare skulle vara tvärt om.[42]

2.2.2 Typografi för bilderböcker

Enligt Rhedin kan man använda typografi i bilderböcker både dramaturgiskt och estetiskt. Olika form och storlek på typografin gör att läsaren vet hur texten ska läsas. Ett exempel på detta är att genom att blanda gemener med versaler kan man få en illusion av att karaktären höjer rösten. Genom att ha ”galopperande” rader, det vill säga inte raka rader, kan man illustrera hopp-, språng- eller exempelvis vågrörelser.[43]
Rhedin menar att även om bilderboken är till för högläsning tillsammans med en förälder så gillar barnet att bläddra i boken själv mellan högläsningstillfällena.[44] Detta medför att även om det i första hand är menat att det är den vuxna som ska läsa boken, kan det vara bra att använda typografi som är lättläst och som tilltalar barnet.

Sue Walker, professor vid University of Reading, menar att barn är väldigt toleranta gällande typografi och spektret vad barn tycker om är stort. Därför finns det inte en bestämd regel för vad som passar alla barn. I Walkers undersökning konstaterar hon att en av de faktorer som är mest avgörande för en bra anpassning rent typografiskt för barn är rad-, ord- och bokstavsavståndet. För tätt avstånd gör det svårare att läsa men om det är alltför brett avstånd så hänger inte orden ihop. Det ska vara tillräckligt brett avstånd för att barnet ska kunna bokstavera ordet.

41 The Children’s Book Guild, *Does the Guild have any advice for aspiring illustrators of children's books?*

42 Hellsing, 1999, s: 78-82

43 Rhedin, 2001, s: 159

44 Ibid, s: 135-137

I sin studie menar Walker att många olika typsnitt är lämpade för barn. Gemensamma kriterier för dem är däremot att typsnittet ska ha relativt långa ned- och uppstaplar, tydliga skillnader på liknande bokstäver och inga ovanliga former på bokstäverna. Som exempel på lättlästa typsnitt ger hon Gill, Century och Fabula. Fabula är specifikt framtaget för barn, fast är från början framtaget för webben. De som designade typsnittet menade att dess oformella känsla och lättlästa egenskaper skulle underlätta för barns läsande. En forskningsöversikt gjord av Walker visar att sans serifa typsnitt är att föredra framför serifa, när barn är målgruppen. Walker konstaterar däremot att det inte skiljer något i hur lättläst sans serifa typsnitt är jämfört med serifa. Däremot menar hon att barn finner trygghet i att läsa text som ser bekant och normal ut. Enligt hennes undersökning tycker barnen att Gill liknar det typsnitt som oftast används i böcker som barnen läser.[45]

2.2.3 Språkanpassning för barn

Specifikt för böcker riktat mot små barn är att texten ofta är uppbyggd som ramsor med rim, enligt Hallberg. Ofta skrivs dem även utifrån barnets perspektiv. Hallberg menar vidare att barnlitteratur, som all annan litteratur, anpassas utifrån författarens estetiska strategi och att anpassningen för barn inte ska ses som minimerad och förenklad litteratur. Däremot hävdar hon att barnboksförfattares berättarstrategier mer är uttryck för den tid boken är skriven än vad nuvarande forskning föreslår. Tidsepokens syn på barn och uppfostran är även en avgörande faktor i berättarstil och innehåll.

Hallberg citerar även Alva Myrdal som hävdar att barnlitteraturen är i ett skede av förändring. Myrdal menar att vår tids sagor, det vill säga 1900-talet och senare, anpassas till hur barn verkligen är, som författare måste man ha förståelse för barnens föreställningsvärld. Genom att utgå från barnens egna intressen kan barnens värld ge dem fritt utrymme att använda fantasin. Som barnboksförfattare är det viktigt att lämna utrymme åt barnens fantasi. Till riktigt små barn, ett till två år, är det däremot bättre att skildra vardagshändelser som barnet känner igen sig i då fantasin inte är tillräckligt utvecklad än. Hallberg citerar även Arnold Gesells *Barnens värld och vår – En vägledning vid uppfostran i hem och lekskolor.* Gesell skriver följande:

> Två och ett halvt-åringen vill höra samma saga många gånger och det tar en viss tid innan barnet uppskattar en ny berättelse. Barnet vill gärna höra berättelser om vardagens händelser med jämnåriga barn i huvudrollen (…) Tvååringen uppskattar vidare upprepning och barnkammarsagor. Fyraåringen har ett stort intresse för, låtsasspråk och ordlekar. Fyraåringen är förtjust i såväl humoristiska sagor och upplysningsböcker.

45 Walker, 2005

För att barnets språkutveckling ska gynnas är det viktigt att man talar med barnet om det man har läst. Vidare bör boken vara uppbyggd av korta meningar och enkla ord och Hallberg poängterar även att språk och form är lika viktigt som innehållet i boken. Ju yngre barn boken riktar sig mot, desto enklare ska meningsuppbyggnaden vara. [46]

Enligt författaren Kerstin Dominikovic har högläsningsakten i sig många positiva aspekter. Det utvecklar barnet språkligt, dess förmåga att förstå sina egna känslor och barnet lär sig även hur en berättelse är uppbyggd, vilket kan påverka barnets egen berättarteknik positivt. Dominikovic menar att det är samtalet mellan den vuxne och barnet som är viktigt för barnets utveckling och att *dialog*, *närhet*, *gemensamt fokus* och *gemensam tid* är faktorer i samband med högläsning som gynnar inlärningen.[47]

Hellsing har formulerat fyra huvuduppgifter som barnboken har. För det första ska barnboken "*lära barnet behärska språket*". För det andra menar han att barnboken ska "*orientera barnet i vad vi kallar verkligheten – tiden och rummet*". För det tredje skriver han också att barnboken ska "*orientera barnet socialt, det vill säga bygga upp önskvärda föreställningar om den enskildes förhållande till sin omgivning – berätta om relationer mellan oss människor. Här ingår också moraliska lärdomar*". Slutligen menar Hellsing också att barnboken ska "*påverka barnet mera direkt, suggerera fram – eller kanske snarare aktiviserar – själva livskänslan*". [48]

Hellsing vill även sätta tre krav på den skönlitterära barnboken i allmänhet, inte bara bilderboken. Han anser att den måste "*intressera barnen*", att den måste ha "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*" och att den "*om den berör etiska frågor, har en "moral" eller tendens som vi rimligen kan acceptera*".[49]

Litteraturvetaren Inger Nilsson menar att mindre barn har en språkutvecklingsperiod som bygger på deras perspektiv att allt händer här och nu. Senare utvecklar de en känsla för då- och där-situationer. Nilsson menar att detta leder till att bilderbokens naturliga tempus är presens då det dels stärker barnets här- och nu-känsla samt kopplar samman bild och text bättre.[50]

46 Hallberg, 1996, s: 83-103

47 Dominikovic et al, 2006, s:18

48 Hellsing, 1999, s: 26

49 Hellsing, 1999, s: 52

50 Nilsson, 1996, s: 169-186

2.2.4 Berättarteknik i barnböcker

Litteraturvetaren Karl Lindqvist skriver att den klassiska sagan var uppdelad i tre tydliga delar: en inledning, ett mellanområde och ett slut. Lindqvist menar att barn är extra svåra att tillfredsställa gällande vad som fångar dem och får dem att läsa vidare. Därför är det viktigt att inledningen i en barnbok ska väcka läsarens nyfikenhet och läslust. Inledningen ska vara löftesrik men samtidigt inte övertydlig.[51]

De två klassiska berättarrollerna som används i barnböcker är den allvetande berättaren och berättande i jag-form. Den allvetande berättaren skrivs i tredjeperson men kan ändå uttrycka vad karaktärer känner och tänker. Specifikt för barnböcker är att både den allvetande berättaren och jag-formen är att kommunikationen med läsaren är starkare än i annan litteratur.[52] En annan aspekt som skiljer barnboken från vuxenlitteratur är tidsomfånget som berättelsen utspelar sig på. Det är inte ovanligt att hela berättelsen utspelar sig på en enda dag eller några timmar.[53]

Edström diskuterar de olika synsätten som finns på barnlitteratur. Hon skriver att det är vanligt att barnlitteratur ses som ett undersystem till vuxenlitteraturen och att många menar att den inte är lika mycket värd, i ett litterärt sammanhang. Edström menar däremot att så inte är fallet utan att barnlitteraturen minst är lika komplex som vuxenlitteraturen men att ett antal adaptioner behöver genomföras för språket när målgruppen är barn.

För det första måste barnboken vara spännande, det är vitalt att läsaren måste undra hur det ska gå. Stor betydelse har även dialogen och tempot. Berättarperspektivet som boken berättas ur måste vara fast och karaktärer kan med fördel typiseras för att göra dem mer lättillgängliga för den unga målgruppen. För att målgruppen ska vara intresserad ska fokus ligga på handlingen och man får inte sväva ut i landskapsbeskrivningar och dylikt, som ofta tråkar ut målgruppen. Rent tekniskt sätt ska meningarna vara kortare och man ska inte använda abstrakta och allt för svåra ord. Edström betonar även att för barn är ord och känslor mer laddade och starkare än för vuxna. Då barn har en konkret syn på språket medför det att man ska vara försiktig med metaforer då de kan tolka dem direkt. Edström betonar däremot att man med fördel kan använda ord som ger en viss utmaning ibland för att vidga deras förståelsehorisont.[54] Kåreland poängterar att barn dessutom tycker att det kan vara roligt med svåra och långa ord, som de inte helt förstår. I 2-5 års ålder gillar barnen att leka med ord och komma på egna fantasiord.[55]

51 Lindqvist, 1996, s: 39-57

52 Edström, 2001, s: 68

53 Ibid, s: 111

54 Edström, 2001, s: 177-186

55 Kåreland, 2001, s: 44

2.3 Kognitiv utveckling

En inflytelserik barnutvecklingspsykolog på 1900-talet var schweizaren Jean Piaget (1896-1980). Piagets teorier har använts i svenska skolor under 1900-talet och används än idag.[56] Piaget menar att människan har två medfödda tendenser: anpassning och organisation.

Anpassning sker för att människan medfött vill förstå sin situation. Anpassning kan ske genom assimilation – barnet anpassar sig till nya erfarenheter genom gamla tankemönster. Anpassning kan även ske genom ackommodation – barnet ändrar gamla tankemönster för att skaffa nya. Att människan har en medfödd tendens till organisation innebär att hon strävar efter ordning, hon vill organisera och klassificera sina erfarenheter. Piaget menar att människan utvecklas från egocentrisk till sociocentrisk och att tänkandes utveckling sker i fyra steg.

Det första steget kallas för *den sensomotoriska perioden* och är när barnet är cirka 0-2 år. Under den här perioden är barnet helt egocentrisk och tänkandet sker genom handling, sinnena styr barnets tänkande. Barnet har svårt att organisera sina upplevelser och de kan inte se förändring utan allt är här och nu.

Nästa steg i utvecklingen kallas för *det preoperationella tänkandets period* och sker när barnet är cirka 2-6 år. Under den här perioden i barnets utveckling början barnet förstå symboler och de börjar bilda begrepp. Typiskt för den här perioden är att barnet inte förstår klassinslutningar, det vill säga att en person eller ett föremål kan tillhöra flera kategorier. Konstansbegrepp är heller inte utvecklat än, det vill säga saker är vad de ser ut att vara, för barnet. I den här åldern är det karakteristiskt med magiskt tänkande, animism (föremål är levande) och artificialism (allt är tillverkat och kan således ersättas). Det magiska tänkandet i kombination med att barnet fortfarande är egocentriskt gör att barnet tror att det kan påverka mer än det kan. Barnet tolkar sin omgivning konkret och bokstavligt i den här perioden av tänkande.

Det tredje steget i utvecklingen kallas *de konkreta tankeoperationernas period* och sker oftast när barnet är mellan 7-11 år. Nu börjar tänkandet hos barnet likna en vuxens fast det är fortfarande mer konkret. De förstår nu konstansbegreppet, börjar kunna leva sig in i andras situationer och börjar bli mer sociocentrisk.

Det fjärde och sista stadiet som Piaget definierar är *det abstrakta tänkandets period* och sker mellan cirka 11-16 år. Barnet tänker mer och mer abstrakt och kan först nu förstå ironi och exempelvis ordspråk.[57]

---

56 UR, *Pedagogikens giganter*

57 Cronlund, 2001, s: 44-49

2.4 Barnlitteratur och olika medier

Det är inget nytt att bilderböcker bearbetas till att fungera i andra medier. Barnböcker finns både filmatiserade och televiserade. I slutet av 1900-talet spelades barnböcker in på kassettband och CD-skiva där boken läses upp med signal för när barnet ska vända sida.[58] Idag har de tekniska förutsättningarna för barnboken expanderats.

Kåreland skriver att många tror att bokens ställning är hotad av mediesamhället idag. Hon skriver att boken tvingas konkurrera med många digitala medier om barnens uppmärksamhet. Samtidigt har antalet minuter som vuxna läser högt för barnet halverats under 90-talet. Undersökningar visar att andelen barn som läser minskar och Kåreland reflekterar att det beror på barnens läslust, som hon anser minskar på grund av att digitala medier stjäl barnens uppmärksamhet.[59] Rhedin menar att bilderböcker som ingår i kategorin genuina bilderböcker inte går att översätta till något annat medium då hon då anser att själva berättarpoängen då skulle gå förlorad.[60]

2.4.1 Barnboksappar

Rabén & Sjögren är ett av de bokförlag som har gjort en satsning på appar för mobiltelefoner och surfplattor för barn. På Rabén & Sjögrens hemsida finns för tillfället fyra variationer av barnboksappar: pekboksappar, bilderboksappar, memoryappar och småfilmsappar.

I pekboksapparna kan barnet peka på bilder och då ger det ifrån sig ett eller flera ljud. I bilderboksapparna kan barnet välja om denne vill få boken uppläst för sig och ha automatisk bläddring eller om barnet vill läsa och bläddra själv. I memoryappen är det som ett vanligt memoryspel där barnet ska para ihop två likadana bilder. Skillnaden är att nu ger bilderna ifrån sig ljud. I småfilmsapparna läses boken upp samtidigt som barnet kan titta på rörliga illustrationer med ljudeffekter.[61]

Exempel på barnboksapp

Nosy Crows app *The Three Little Pigs* blev utsedd till: *Winner of 2011 Editor's Choice Award* av Children's Technology Review magazine.[62] Appen ses som en innovation inom bilderbokssappar för barn 3 år och äldre och är skapad för iPad. Appen är menad att

58 Rhedin, 2001, s: 144

59 Kåreland, 2001, s: 18-19

60 Rhedin, 2001, s: 216

61 Rabén & Sjögren, *appar*

62 Nosy Crow, *The three little pigs*

kombinera traditionell läsupplevelse med speldesign och utnyttjar mediets interaktivitet. Nosy Crow skriver att barnen kan göra följande med appen:

> It features sophisticated animation, original interactive music, child narrators and hundreds of interactive touch points. Children tap the screen to make the pigs talk, spin into the air and build their homes of straw, sticks and bricks. They use the microphone to help the wolf blow down the houses. What's more, as children tilt the iPad, the screen perspective changes to reveal hidden details and more of the scene. [63]

Figur 1. Bilden föreställer barnboksappen *The Three Little Pigs* och bilden är hämtad från Nosy Crows hemsida.

63 Nosy Crow, *Nosy crow reinvents digital picture books*

3. Teknik och praktik vid tryck

Att ta fram en produkt för tryck skiljer sig mycket från att ta fram för digitalt bruk. Vid skapandet av min bilderbok satte jag mig in i tryckprocessen och nedan reder jag ut viktiga steg att ta hänsyn till i tryckprocessen.

3.1 Bindning

När man binder en bok så sätter man ihop den. De vanligaste bindningstyperna är: *limhäftning, metallhäftning, textilhäftning* och *spriralbindning*.

Den absolut vanligaste metoden idag är *limbindning*. När man limmar en bok limmas enskilda blad fast mot bokryggen. Sedan har man valmöjligheten att välja mellan mjuka och hårda pärmar. Limbunda böcker med mjuka pärmar är billiga att framställa och är det format som pocketböcker använder. Det man ska tänka på när man binder böcker med limteknik är att inte välja ett papper med mycket ytbehandling som bestrukna lackade papper då limbindningen inte blir lika stark då.

Metallhäftning är en enkel variation av bindning där man helt enkelt häftar ihop ark. Det finns två varianter: platthäftning och rygghäftning. Platthäftning används i enklare sammanhang och de flesta kopiatorer klarar av att göra det. När man rygghäftar använder man insticksark och rygghäftning går inte att använda på trycksaker med för många sidor.[64]

Textilhäftning kallas även för trådhäftning och är den mest traditionella bindningsmetoden. Om boken behöver tåla mer påfrestningar kan textilhäftning vara en bra metod då sidorna sys fast istället för limmas vilket gör att sidorna inte lika lätt kan lossna. Om man istället för mjuka pärmar väljer att använda hårda kan det tryckta omslaget lamineras, lackas eller kläs in med skinn eller tyg.[65]

Spiralbindningar används oftast till skrivblock och manualer såsom exempelvis kokböcker, då bindningen gör att böckerna kan ligga uppslagna utan att de slås igen. Spiralbindning har dock ett antal nackdelar såsom att den är en dyr teknik, boken blir instabil och har svårt att stå upprätt i bokhyllan.[66]

64 Johansson et al, 2001, s: 240-243

65 Marend, *Typografiska tips*

66 Johansson et al, 2001, s: 240-243

3.2 De olika delarna av en bok

En vanlig bok kan delas upp i olika delar; de möjliga delarna är: omslag, för- och eftersättsblad, inlaga och bildark. Omslaget är bokens utsida och består av fram- och baksida samt rygg. För- och eftersättsbladen är de första respektive sista bladet i boken och är ibland i ett annat pappersmaterial än inlagan. För- och eftersättsblad är framförallt vanligt för böcker med hårdpärm. Inlagan är själva boken från sida ett till sista sidan. Viktigt att ha i åtanke är att PDF:en som lämnas in till tryckning är enkelsidig och inte uppslag och om man har utfallande bilder ska man ha en utfallande kant, för att inte riskera att det blir en vit kant.[67]

Hur inlagan disponeras är upp till en själv men det finns ett antal riktlinjer för hur det traditionellt har sett ut i Sverige. Vanligt är att den första sidan är ett försättsblad som ofta är i tjockare papper och ibland även i färg eller mönstrat. Därefter kommer en sida som kallas smutstitel (vanligt vid hårdpärm) där titel och författare står utskrivet. Smutssidan är alltid en högersida och kan utelämnas. Sedan kan det eventuellt komma en blank vänstersida innan titelsidan kommer där titel, författare och förlag står. På vänster sida av titelsidan är kolofon/tryckkortssidan där upphovsrättsinnehavare, medverkande, tryckort, tryckår och ISBN-nummer skrivs ut. Om man vill kan man sedan ha en sida där en valfri dedikation formuleras. Om det inte är en skönlitterär bok är det vanligt att man sedan har en innehållsförteckning där de olika delarna i boken listas samt deras sidnummer. Om man vill ha ett förord så börjar det på nästa högersida i boken och då börjar även sidnumreringen där. Därefter kommer bokens huvudtext på nästa högersida. Om man inte har ett förord börjar sidnumreringen här, fast inte på nummer ett utan på det antal sidor med samma papperssort och kvalité som boken är uppe i. Efter huvudtexten kan man eventuellt ha en litteraturlista om man har använt sig av referenser. Därefter kan man även ha ett register över saker eller personer som har omnämnts i boken. Med anledning av tekniska detaljer måste man även ibland ha ett antal blanka sidor i slutet av boken då man vid vissa bindningstekniker måste ha ett sidantal som är jämt delbart. Om man har blanka sidor i slutet av sin bok ska dessa inte sidnumreras. Slutligen har man ofta ett eftersättsblad (vanligt vid hårdpärm) som kan vara i annan färg eller mönstrat och även ofta i annat papper.[68]

3.3 Grafik- och färghantering

För att färgåtergivningen ska bli tillräckligt bra måste bilder och illustrationer ha tillräckligt hög kvalité. För att illustrationer i färg ska bli av tillräckligt god kvalité ska de ha en upplösning på minst 300 dpi och ska helst ha sparats i TIF-format. Om illustrationerna

67 DotGain, *Bokens delar*

68 DotGain, *Disposition*

däremot är i gråskala krävs en upplösning på 400 dpi. Om streckbilder, det vill säga svartvita bilder i exempelvis tusch, ska tryckas krävs det att de är i en upplösning på 600 dpi, för att kvalitén ska bli bra.

Om bokens färger ska överensstämma med hur de ser ut på skärmen är det ett antal punkter som man bör tänka på. För det första bör man (oftast) inte göra om digitala bilder som är i RGB till CMYK själv då många tryckerier själva genomför det steget precis innan tryckning. För det andra kan man redan vid skapandet av PDF-en välja en färgprofil samt göra inställningar för tryck. För det tredje spelar val av papper en stor roll i hur färgerna återges i tryck.[69] Om man vill vara säker på att färgerna återges korrekt, och man dessutom vet vilket tryckeri som ska trycka produkten, kan man använda en färgguide från tryckeriet. Det finns för- och nackdelar med att arbeta i både RGB och CMYK. Om man har arbetat i CMYK är illustrationerna lämpade efter en viss sorts tryckprocess. Om man däremot arbetar i RGB kan man göra det steget när man vet var och med vilken metod man ska trycka och således kan illustrationerna återanvändas. Däremot har RGB mycket fler färger än CMYK vilket kan göra det svårt att konvertera bilderna.[70] Man ska inte heller använda gratistypsnitt och man bör ha en extra inre marginal så att text inte försvinner vid bindning. Det är även viktigt att texten är 100 % svart och inte en blandning av olika färger.[71]

3.4 Val av papper och format

När man väjer vilken typ av papper som man ska använda i sin bok är det viktigt att tänka på vilken känsla man vill förmedla och vilken typ av bok det är. Egenskaper att ta hänsyn till är bland annat färgton, vikt, tjocklek och om det är bestruket eller obestruket.

Svagt gultonat papper är bäst lämpat om man ska trycka en längre roman då det ökar läsbarheten. Om man ska trycka en bok med mycket bilder däremot ska man välja ett slätare, vitt papper. Man måste även ta hänsyn till om papperet är bestruket eller obestruket. Bestruket papper används ofta till böcker med illustrationer och bilder i färg då den slätare ytan gör att bilderna återges närmare originalen. För att bilderna efter tryck ska likna originalet så mycket som möjligt är det viktigt att ett vitt papper väljs då färgerna bäst återges då. Sedan får man välja om det bestrukna pappret ska vara matt, glansigt eller högblankt. Det man bör ta hänsyn till är att ett blankt papper ger snygga bilder men text kan bli svårläst på grund av stark kontrast och risk för reflektion. Obestruket papper, gärna med en lätt gulton, lämpar sig däremot bäst om man ska trycka en bok med mycket text såsom en roman då det minskar kontrasten och gör boken lättare att läsa.

69 Books on Demand (BoD), *Grafik- och färghantering*

70 Johansson et al, 2001, s: 43-51

71 Printfabriken, *Grafisk lathund*

Papprets vikt anges i gram och termen som används är gramvikt och anger hur mycket en kvadratmeter väger. Om ett papper med samma kvalité som ett annat väger mer innebär det att det är ett tjockare papper. Viktigt att tänka på är att man inte ska välja ett för tunt papper då både bilder och text då kan lysa igenom. Slutligen behöver man även ta hänsyn till papprets fiberriktning. Fiberriktningen är viktig då det avgör vilket håll pappret lättast böjs åt. Vid tryck är det viktigt att fiberriktningen är uppifrån och ned då sidorna annars kan upplevas som stela.[72]

3.5 Skicka till tryckeri

Det format som oftast används för att skicka in filer till tryck är PDF men olika tryckerier har olika regler för vilka egenskaper som de tryckfärdiga PDF:erna ska ha. Bland annat ska typsnitt ofta finnas inbäddat i filerna och bilderna bör ha rätt upplösning.[73] Ytterligare en punkt att ha i åtanke är att man inte kan lämna in alla delar av boken som en enda PDF då omslag, inlaga och för- och eftersättsblad ofta inte trycks på samma papper. PDF:en som innehåller omslaget består av ett uppslag med fram- och baksida samt rygg och anpassas utifrån detaljer som bokens tjocklek, typ av bindning och om det är en mjuk eller hård bok. Inlagan ska vara i det exakta sidformatet som den ska tryckas och blanka sidor ska skrivas ut. PDF:en får inte sparas som uppslag utan måste ha enskilda sidor. Om för- och eftersättsbladet ska vara i ett annat material läggs även de i ett separat PDF-dokument.[74]

3.6 Tryckteknik

De fem vanligaste tryckteknikerna som används idag är: digitaltryck, offsettryck, flexografi, screentryck och djuptryck. Digitaltryck är ett samlingsnamn för ett antal olika tryckteknikerdär hela processen sker digitalt fram till den färdiga trycksaken. Digitaltryck lämpar sig bra vid små upplagor då det har möjlighet att ge förmånliga priser samt en snabb leverans. Den vanligaste tryckteknikenär offset som nyttjar den litografiska principen, det vill säga man har en tryckplåt med tryckande och icke-tryckande ytor som via sina kemiska egenskaper skiljs åt. Offset är den vanligaste tryckmetoden vid stora upplagor. Flexografi används om man ska trycka på annorlunda material och är därför vanligt inom bland annat förpackningsindustrin. Screentryck används om man ska trycka på ett annorlunda format exempelvis kläder, porslin eller burkar. Djuptryck är en gammal och dyr tryckteknik där man använder stålvalsar som beläggs med ett kopparskikt. Djuptryck lönar sig ekonomiskt först vid stora upplagor och det används inte längre i Sverige.[75]

72 Marend, *Typografiska tips*

73 Ibid

74 DotGain, *Bokens delar*

75 Wikström, *Produktionstekniker inom tryck*

4. Genomförande

4.1 Planering

I planeringsfasen av arbetet tog jag fram en tidsplan. Jag konkretiserade de olika momenten som behövdes göras för att färdigställa examensarbetet till delmoment och därefter uppskattade jag hur lång tid varje delmoment skulle ta att genomföra samt illustrerade detta i ett Gantt-schema och i en tabell som visar olika milstolpar.

4.1.1 Gantt-schema

Jag valde att använda mig av ett Gantt-schema för att grafiskt illustrera de viktigaste momenten som jag behövde utför under mitt projekt. Ett Gantt-schema visar vilka momenten är, när jag ska påbörja dem och hur många dagar jag beräknar att de olika momenten kommer att ta.

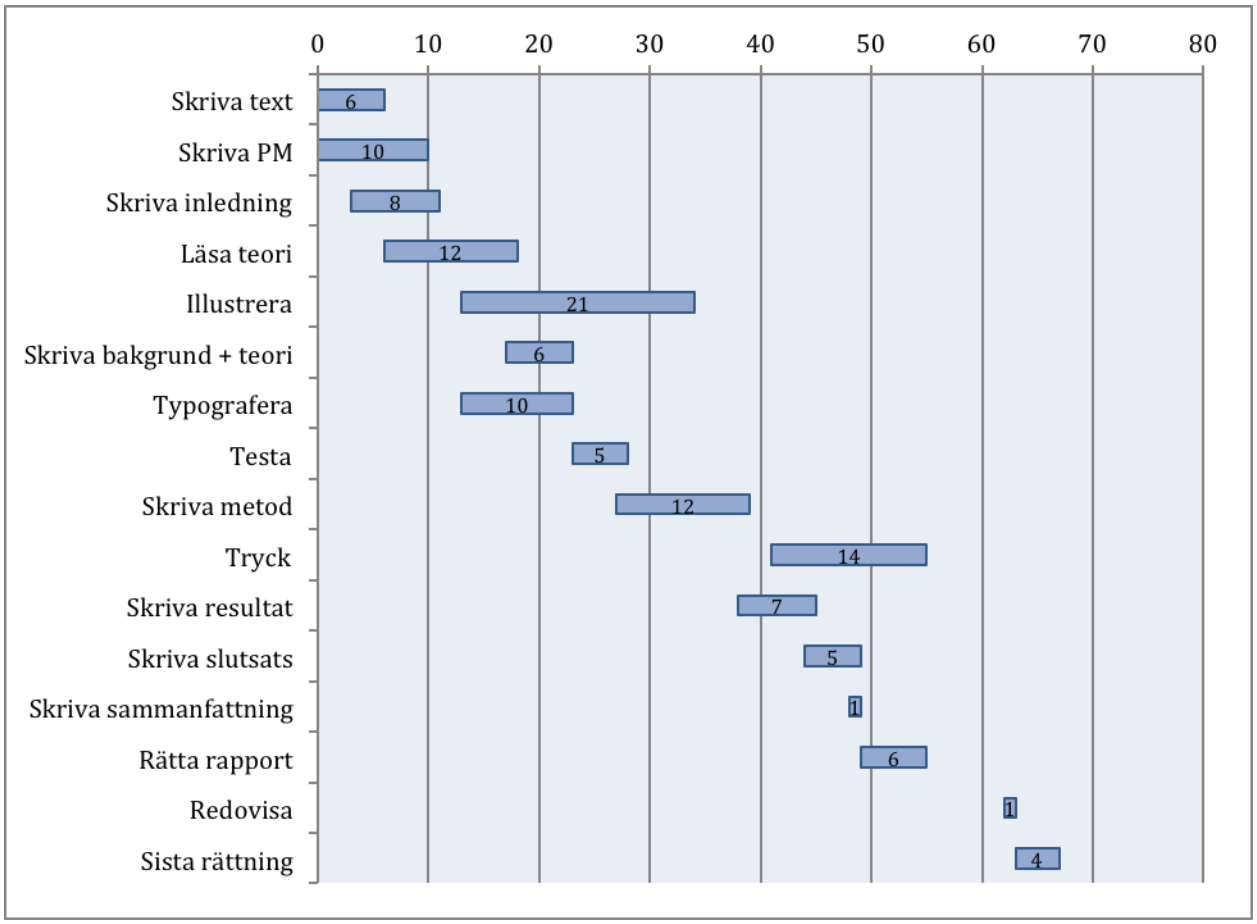

Figur 2. Gantt-schemat illustrerar de olika momenten i projektet och hur lång tid jag har planerat att de ska ta. Siffrorna anger antalet dagar som de olika momenten är planerade att ta.

4.1.2 Milstolpar

Jag valde att använda mig av milstolpar för att ha en överblick över vilka moment det är som jag behöver utföra under projektet. Datumen till vänster är när jag senast anser att jag behövde vara färdig med respektive moment. Tabellen visar även olika deadlines som jag var tvungen att hålla mig inom.

Milstolpar
8/4 – Första utkast av text klar
12/4 – Deadline och seminarium PM
12/4 – Inledning/Syfte/mål/frågeställning färdigskrivet
19/4 – Tidigare forskning/teorier genomlästa och nedskrivna i rapporten
22/4 – Karaktärsillustrationer klara
24/4 – Bakgrund färdigskriven
24/4 – Typsnitt valt och texten genomarbetad
29/4 – Testat boken på målgruppen
6/5 – Första utkast av illustrationer klara
10/5 – Metodavsnittet färdigskrivet
13/5 – Senast skicka boken att tryckas
16/5 – Resultatavsnittet färdigskrivet
17/5 – Slutsats/diskussion färdigskrivet
20/5 – Sammanfattning färdigskriven
20/5 – Första utkast av rapporten klar
27/5 – Version av rapporten för opposition klar
29/5 – Oppositionsschema postas på Studentadmin
3/6 – Oppositionsprotokoll klart & Slutredovisning
7/6 – Slutversion av rapporten klar och inlämnat/publicerat
10/6 – Skicka in boken till förlag

Figur 3. Tabellen illustrerar de olika momenten som genomfördes under projektet och datumen är när respektive moment var planerade att vara färdigt.

4.2 Idéfas

Under idéfasen av projektet skissade jag framförallt på olika designlösningar för hur huvudkaraktären Egon skulle se ut. Vilken färg skulle han ha? Skulle han vara realistisk eller fantasifull? Jag experimenterade framförallt med olika former på hans skal som jag ansåg var en vital del i hans utseende. Jag besökte även olika bibliotek och bläddrade i bilderböcker för att se hur andra författare och illustratörer har gjort. Vilka färger, former och typsnitt de har använt och även vilka former på böckerna som var vanligast. Jag tittade också på hur böckerna var bundna och vilka tekniska val som hade gjorts när boken

bundits. Jag diskuterade dessutom mina idéer med vänner och familj, för att få feedback och nya uppslag. När jag var i idéfasen för skrivandet av texten skrev jag först ned min grundidé och sedan diskuterade jag olika händelseutvecklingar tillsammans med min syster för att sätta igång fantasin.

4.3 Tillvägagångssätt

När jag startade projektet hade jag redan en grundidé för vad barnboken skulle handla om, därför visste jag vilken typ av bok och vilken målgrupp som jag ville fokusera på. Det första jag gjorde i projektet var att göra en planering för hur lång tid jag skulle lägga på de olika momenteten. Då jag skulle skapa boken utifrån vad min litteraturundersökning visade, var det naturligt att jag började med den. Då jag tidigt ville testa boken startade jag med att undersöka hur språkanpassning för bilderböcker för barn 3-6 år ser ut. Detta gjorde att jag tidigt kunde bearbeta texten så att den blev anpassad för målgruppen när jag genomförde testen. Samtidigt tog jag dessutom fram ett utkast för hur huvudkaraktären Egon skulle se ut så att jag kunde få barnens respons på honom.

Nästa moment som jag gjorde var att läsa på om tryckprocessen och vad som är bra att ta hänsyn till när boken ska tryckas så att jag kunde förhålla mig till det när jag började skapa boken. Efter att jag hade läst på om olika tryckerimetoder bestämde jag mig för att använda mig av digitalt tryck. För att välja var jag skulle trycka den sökte jag på webben och jämförde tryckerier utifrån popularitet, kvalité och pris. Jag bestämde mig slutligen för att använda BOD (Books On Demand) för att trycka en bok för slutredovisningen. Jag noterade vilka specifikationer som just det tryckeriet hade, exempelvis 5 cm utfall för helsidesbilder, och följde anvisningarna.

Efter att jag hade läst på om språkanpassning och tryckprocessen började jag läsa om vad som är specifikt för bilderboken och dess form, layout och så vidare. Sedan läste jag även tidigare forskning om formgivning för barn och illustrationer i bilderböcker. Jag tittade även på typografering som är lättläst och vilka regler som gäller vid dialog och barns kognitiva utveckling. Slutligen tittade jag på stora bokförlag som ger ut barnböckers hemsidor om vad för digitala versioner av barnböcker som de ger ut. Jag fokuserade på Rabén & Sjögren, som är ett av de största, och tittade framförallt på vilka olika typer av barnboksappar som de ger ut. För att se hur en riktigt interaktiv bilderboksapp ser ut, tittade jag på recensioner om *The three little pigs,* som Nosy Crow har gett ut och som har vunnit pris. Appen sågs som en innovation inom bilderbokssappar när den kom 2011.

Efter att jag hade läst och skrivit både inledningskapitlet och teoriavsnittet valde jag format till min bilderbok och började sedan typografera texten. Därefter skissade jag på en layout och sedan skrev jag ut inlagan och skissade för hand upp på ett ungefär hur bilderna skulle

se ut. Designvalen som jag gjorde, gjorde jag med teorierna för bilderböcker i bakhuvudet så att jag konkret kunde visa på att jag har följt dem.

Sedan tittade jag på en del Photoshop-tutorials för att se om det finns några specifika tillvägagångssätt för att illustrera i Photoshop. När jag kände att jag hade tillräckligt med förkunskap började jag måla illustrationerna. Jag började med att skissa upp med blyerts hur jag ville att bilderna skulle se ut, sedan fyllde jag i med tusch och scanade in dem i datorn. I Photoshop markerade jag sedan linjerna så att pappret försvann och gjorde linjerna helt svarta. Sedan färgglade jag bilderna genom att använda olika lager för olika delar i bilderna samt för skuggningar och lyster. Därefter sparade jag bilderna som .tiff (efter BOD:s rekommendationer) och monterade dem i mitt InDesign-dokument med inlagan. Omslaget fick jag hjälp att räkna ut måtten för på BOD:s hemsida, sedan skapade jag dem på samma sett som illustrationerna till inlagan.

4.3.1 Målgrupp

Målgruppen som min bok är anpassad för är barn som förstår svenska och som är 3-6 år gamla. Då jag hade som avsikt att skapa en bilderbok som en vuxen ska läsa för barnet ser jag det inte nödvändigt att min målgrupp är läskunnig. Åldersspannet 3-6 år valdes för att många bokhandlare har just det åldersspannet som kategori för barnböcker, en av dem är Bokus.[76] Hellsing menar dock att bilderboksåldern är 2-5 år men då det är väldigt nära 3-6 år, som tidigare nämnt många bokhandlare använder, valde jag att fokusera på 3-6 år. Jag ville även att boken inte skulle rikta sig till de allra minsta då jag ville att texten skulle vara lite längre och lite mer utvecklad.[77]

4.4 Användartester

Jag har utfört ett antal tester för att försäkra mig om att barnen uppskattar och förstår berättelsen. Testerna har även haft som funktion att säkerställa att de riktlinjer, som tidigare forskning föreslår, fungerar på målgruppen. Testen har framförallt fokuserat på texten och högläsningen, illustrationerna har varit sekundärt då min bok är av vad Rhedin kallar den illustrerade texten, det vill säga texten är det som driver berättelsen framåt och bilderna har framförallt en pedagogisk och dekorativ funktion.[78]

76 Bokus, *Barnböcker 3-6 år*

77 Hellsing, 1999, s: 76

78 Rhedin, 2001, s: 106

4.4.1 Förskolan Bullerbyn

Måndagen den 15 april besökte jag förskolan Bullerbyn i Tallkrogen för att testa det första utkastet till texten och huvudkaraktärsillustrationen. Det var sammanlagt 17 barn i åldrarna 4-6 år som närvarade. Testet genomfördes genom att jag läste texten högt för barnen och sedan fick de spontant säga vad de tyckte. Sedan ställde jag lite frågor såsom exempelvis: Var den spännande? Hur ser Egon ut? Har han hår? Jag försökte även fråga om de brukade läsa böcker på iPads eller liknande. När barnen hade svarat på dessa frågor visade jag första utkastet på hur huvudkaraktären ska se ut. Jag försökte även kolla barnen i ögonen medan jag läste för att se om de hängde med i historien och om jag hade deras intresse.

Under tiden jag läste (cirka 5 minuter) satt barnen ganska tysta och tittade på mig, något som jag tolkar som att de var intresserade. Efteråt sade de att de tyckte att boken var bra och när jag frågade hur huvudkaraktären Egon såg ut, svarade de att han såg ut som en snigel brukar göra, brun med skal. När jag sedan visade min bild på Egon tyckte de att den var väldigt färggrann och fin men att sniglar inte såg ut så. Jag frågade om det behöver se verkligt ut i sagor och de tyckte de ju inte att det behövde göra. Speciellt verkade de gilla att det var en skorsten på snigelns hus då många av barnen ville känna på skorstenen. Ett av barnen påpekade att hon däremot tyckte att han såg lite ledsen ut. Det blev väldigt tydligt att boken skulle vara tvunget att vara i ett hållbart material då alla barnen ville känna på bilden och hålla i den. Slutligen frågade jag om de ibland brukade låna mammas eller pappas iPad och läsa böcker på. Några av barnen verkade förstå vad jag menade men de skakade på huvudet.

4.4.2 Högläsning för Pojke, 5 år

Testet genomfördes den 16 april genom att den femårige pojkens mamma, en bekant till mig från min praktikplats, läste högt för honom i deras hem. Jag närvarade inte, utan mamman berättade vad testet visade för mig dagen efter. Endast texten lästes upp och inga bilder visades.

Pojken förstod vad berättelsen handlade om i stort. Det var endast två delar som han inte riktigt förstod. Den första var att han inte visste vad murbruk var för något. Detta kommer jag åtgärda genom att lägga in en förklarande mening. Det andra var att han inte helt förstod meningen *”Alltså, betonghus är så 1900-tal. Ska du verkligen bära det där?”* då han inte visste vad 1900-tal innebar. Däremot uttryckte han att det var just den meningen som var roligast i hela berättelsen, trots att han inte fullt förstod den. Mamman förklarade det som att han tyckte att det var roligt för det påminde om hur de äldre barnen pratade och det gillade han. Därför kommer jag behålla den meningen, även om den kan vara svårförståelig för en så ung målgrupp. Mamman poängterade dessutom att det var just

dialogerna som fungerade bäst när hon läste för pojken. Hon föreslog att jag skulle försöka använda mig mer av dialoger, eventuellt att huvudkaraktären kan ha en inre monolog. Detta är något jag tog till vara på för att beskriva vad det innebär att mura ett hus.

4.4.3 Högläsning av man, 24 år

Jag ville även testa om det var tydligt för den vuxna personen hur denne ska läsa boken. Var denne ska ändra tonläge, förställa rösten och göra paus och så vidare. Därför testade jag att låta en annan vuxen läsa berättelsen högt för mig. Testet genomfördes den 14 april över Skype och den som läste är en högskoleutbildad, 24 årig man som har svenska som modersmål.

Han läste berättelsen i stort sett utan problem, enda gången han stakade sig lite var när det var längre dialoger, på slutet av berättelsen. Däremot är testet lite missvisande då han läste det sammanhängande manuset och inte den typograferade sluttexten. Jag tror att dialogerna kommer vara lättare att läsa högt när lämplig radbrytning och dylikt har genomarbetats. Därför kommer jag inte att skriva om den dialogen.

4.4.4 Förskolan Regnbågen

Torsdagen den 25 april var jag på förskolan Regnbågen i Tallkrogen för att testa om barnen förstod sagan bättre efter att jag hade gjort ändringar i texten för att förklara vad murbruk är. Jag ville även testa vad barnen tyckte om bilderna. Jag hade med mig de 4 första bilderna i boken och visade upp vart eftersom jag läste. Jag läste högt för 7 stycken barn i åldrarna 4-6 år och efteråt ställde jag frågor till dem. Jag ställde frågor som: var det något ni inte förstod? Vilken del var bäst? Tyckte ni den var bra? Jag ställde även frågor om det var någon som brukade läsa böcker på iPad.

Den här gången sade alla 7 barnen att de förstod hela sagan. På frågan vilken del som de tyckte bäst om svarade de början av sagan. Detta kan ha påverkats av att jag endast hade bilder att visa upp till början då jag inte hade hunnit måla fler. Flera av barnen uttryckte att de gillade sagan väldigt mycket och jag fick intrycket att de även gillade illustrationerna då de kröp närmare för att kolla riktigt ordentligt och efteråt kom de fram för att titta en gång till. Barnen undrade varför snigels hus hade en skorsten och frågade om inte snigeln fick det väldigt varmt i sitt hus. Skorstensdetaljen verkade både förbrylla och intressera dem. Ingen av barnen läste böcker på iPads eller liknande moduler. Däremot var det väldigt vanligt att de spelade spel på dem, speciellt spelappar som exempelvis *Angry Birds*.

4.5 Metodkritik

När jag testade boken på förskolorna valde jag att själv läsa högt för barnen. Istället för att låta någon de känner igen, som exempelvis en av förskolelärarna, läsa för dem. Detta kan ha givet ett något vinklat test då det kan vara så att barnen endast var nyfikna och uppmärksamma på mig som person, för att jag var ny, och inte på grund av min bok. Däremot ansåg jag att jag skulle ha varit en större distraktion om jag bara hade suttit med och lyssnat i rummet och låtit någon annan läsa högt då jag således på ett annat sätt hade dragit uppmärksamheten från boken.

För att göra testet mindre färgat av min närvaro lät jag i nästa test barnets mamma läsa istället. Däremot observerade jag inte testet själv utan observationerna är mammans och inte mina, vilket gör att jag inte kan bekräfta personligen att de är korrekta vilket gör observationerna sekundära. Däremot anser jag att min närvaro hade påverkat testet så pass att det hade förstört testet då jag hade varit en distraktion, därför tycker jag att det ändå var den bästa lösningen.

Testet av högläsningen testades enbart på en man med högre utbildning som dessutom har svenska som modersmål. Då fokus har varit på barnets upplevelse och förståelse framförallt har inga test utförts på personer från andra bakgrunder, vilket gör testet begränsat.

När jag har tittat på inlärningsfasen för 3-6 åringar har jag utgått enbart från Jean Piagets teorier om inlärningsfaser. Det finns ett antal teorier som motsätter sig Piagets teorier och som anser att inlärningsfasen ser ut på ett annat sätt. Att jag har valt att enbart ta upp Piagets teorier kan ses som ett uttryck för ensidighet och bristande källkritik. Men då det inte är i fokus i min utredning har jag valt att avgränsa mig till Piaget då han, av många, anses vara en av giganterna inom området. Då fokus för mitt examensarbete är formgivning och kommunikation med barn och inte barnpsykologi, hävdar jag att det är en godtagbar avgränsning.

Jag har inte heller gjort någon djupgående undersökning om digitala böcker för barn utan har bara vidrört ämnet, vilket gör att mina analyser kan ses som löst grundade. Då utrymmet för att grundligt undersöka digitala böcker inte finns i det här examensarbetet var min mening endast att uppmärksamma den medietekniska diskussionen om digitala barnböcker.

Jag är även medveten om att man inte kan dra generella slutsatser från dessa fyra tester då det inte är omfattande nog. Dock anser jag att testerna ändå ger en indikation om boken och riktlinjernas värde. Slutligen kan testpersonernas värdedömen möjligen vara vinklade då jag inte gav dem någon annan bilderbok att jämföra resultatet med och då deras positiva respons eventuellt kan vara en artighet mot barnboksskaparen.

5. Resultat och analys

5.1 Designval för egen bilderbok

När jag skapade min bilderbok *Snigeln Egons betonghus* har jag grundat många av valen på vad min litteraturundersökning visade. Sedan har jag givetvis även gjort val efter vad jag tycker är snyggt och lämpligt. Nedan kommer jag redovisa exempel på val som jag har gjort. Jag kommer att beskriva vilka urval jag har gjort och förklara varför jag har gjort dem. Jag kommer även visa exempel på hur mina val kan kopplas till tidigare teorier men då jag planerar att skicka boken till förlag för att ge ut den, kommer inte hela boken redovisas då den här rapporten kommer att bli publicerad och allmän.

Snigeln Egons betonghus handlar om snigeln Egon som bor i snigelbyn tillsammans med några andra sniglar. Egon har ett snyggt rött hus som han är mycket stolt över och när hans hus en dag blir nedsmetat med betong blir Egon mycket ledsen. För att bli tröstad vänder sig Egon till de andra sniglarna men istället för att trösta så mobbar de Egon för att hans hus ser annorlunda ut. Detta leder till att Egon lämnar snigelbyn för att ge sig ut på en resa då han inte längre känner sig välkommen.

Figur 4. Bilden föreställer den tryckta boken *Snigeln Egons betonghus.*

5.1.1 Textinnehåll och språk

När jag skrev boken ville jag att den skulle ta lite drygt 10 minuter att högläsa för barnet när denne samtidigt tittar på bilderna, detta avgjorde längden på texten. 10 minuter tycker jag är en lagom längd på en bilderbok då jag tänker mig att den ofta läses precis innan barnet ska sova. Då mitt syfte med boken är att den ska vara underhållande samtidigt som den ska lära barnet något, var det viktigt att boken skulle vara humoristisk fast med en sensmoral. Då det är en högläsningsbok valde jag att bygga mycket av boken på dialog då jag anser att det passar bra då jag har observerat att många högläsare anpassar rösten för olika karaktärer, vilket gör det intressant att lyssna på. När jag testade boken visade sig det att dialoger fungerade bra som berättarmetod. Jag har även valt att använda mig av en allvetande berättarform istället för jag-form, då jag anser att genom att använda ”Egon” istället för ”jag” blir det starkare sammankoppling till bokens titel. Enligt Edström är allvetande- och jag-form de två vanligaste berättarformerna för barnböcker då de formerna stärker kommunikationen med läsaren.[79]

Sensmoralen i boken bygger på att det inte är hur man ser ut som är det viktiga, utan hur man är som person och om ens utseende skulle förändras, så ändrar det inte nödvändigtvis hur man är. Jag valde att skriva en bok med sensmoral då syftet med min bok är att den ska vara pedagogisk, vilket många barnböcker är.[80]

I och med att sensmoralen i boken är att det är insidan som räknas, passade det även bra att låta karaktärerna i boken vara förmänskligade djur. Nikolajeva poängterar ut att den största fördelen som stilgreppet förmänskligade djur har är att man inte behöver ta ställning till social status, etnisk tillhörighet och så vidare, vilket gör djur till ett bra sätt att illustrera att det inte spelar någon roll hur man ser ut.[81]

Meningsuppbyggnaden har jag hållit kort och med enklare ord. Både Hallberg och Edström förespråkar att man i barnböcker ska använda ett enkelt språk med korta meningar.[82] Edström menar dock att barnböcker gärna får ha några svårare ord för att gynna barns ordförråd. Med detta som bakgrund har jag bland annat valt att använda en aning svårare ord som exempelvis ”desperat”. Då boken är en högläsningsbok tänker jag att barnet inte behöver kunna läsa det själv vilket ger möjlighet att använda något svårare ord då den vuxne kan förklara orden. Däremot har jag valt att mestadels undvika abstrakta ord då dels

79 Edström, 2001, s: 111

80 Hellsing, 1999, s: 49

81 Nikolajeva, 2000, s: 56-57

82 Hallberg, 1996, s: 83-103

Edström rekommenderar emot det och då Piaget menar att barn inte lär sig att fullt förstå abstrakta ord förrän i 11 års ålder.[83]

Med Piagets teorier i åtanke har jag även valt att typisera karaktärerna i boken då barn i 2-6 års ålder, enligt hans teorier, inte förstår klassinslutningar. Därför är sniglarna i snigelbyn antingen odelat negativa eller odelat positiva till Egon.[84] Även Edström poängterar att barnböcker gärna får ha typiserade karaktärer och att de dessutom ska ha fokus på handlingen då barn lätt blir uttråkade av exempelvis miljöskildringar. Då fokus ska vara på handlingen har jag överlåtit alla miljöskildringar till bilderna. Jag har även låtit bilderna göra det mesta av förklaringarna till hur karaktärerna ser ut. Däremot har jag valt att lägga in adjektiv som förstärker vilken fin färg på sina hus de sniglarna, som retar Egon, har. Då Egon är ledsen för att hans hus är nedsmetat med betong menar jag att genom att poängtera ut färgen på husen så förstärker det budskapet. Nedan är ett exempel från boken där Egon just har kommit tillbaka till snigelbyn efter att ha fått sitt röda skal nedsmetat med betong.

> Snigeln Hubert, med det fina blåbärsblåa huset, säger retsamt:
> ”Egon, vad har du flyttat in i?”
> Amanda slemmar sig långsamt fram i sitt hallonrosa hus och piper:
> ”Alltså, betonghus är *så* 1900-tal.
> Ska du verkligen bära det *där*?”

Figur 5. Texten illustrerar en dialog mellan sniglarna Egon, Hubert och Amanda.

Edström menar att barn tycker att det är roligt med långa ord och saker som de fullt inte förstår. Detta kan exemplet ovan illustrera då det framkom när jag testade boken att detta var den del i boken som barnet, som boken lästes för, tyckte var roligast, fast det var samtidigt den del som barnet inte riktigt förstod. Begreppet 1900-tal är ett abstrakt begrepp för barnet då denne inte levde då och således inte vet vad det är. Så även om många talar emot att använda abstrakta begrepp i barnböcker har jag i det här fallet valt att göra det ändå för att barns lek med ord talar för det. Just med bakgrund till Edströms teorier om att barn gillar fantasiord, har jag även valt att använda mig av egenpåhittade ord som ”slemmar sig fram” och ”sniglar sig fram”.[85] Det var flera författare som betonade att barn i 2-6 års ålder uppskattar fantasiord, även Kåreland lade stor vikt vid det.[86]

83 Edström, 2001, s: 177-186

84 Cronlund, 2001, s: 44-49

85 Edström, 2001, s: 177-186

86 Kåreland, 2001, s: 44

5.1.2 Typografi

Då min bok är menad som högläsningsbok har jag lagt fokus på att texten ska vara typograferad så att den vuxna vet hur den ska läsas och inte att den ska vara så lättläst som möjligt. För att den som läser ska veta hur den ska läsas har jag delat upp raderna som så att de bryts där jag anser att paus ska göras. Jag har även kursiverat vissa ord som extra betoning ska ligga på. På exemplet ovan kan man se att jag har valt att kursivera ordet ”där” då jag vill att det ska betonas och att läsaren ska höja rösten lite grann. Då Rhedin menar att barn gillar att bläddra i bilderboken emellan lästillfällena har jag dock valt ett typsnitt som anses vara lättläst.[87]

Gill sans, som jag har valt att använda, är ett av de typsnitt som Walkers undersökning visar är lättläst. Barnen som hon testade det på tyckte att det typsnittet såg ut som det som oftast används i deras böcker. Då min bok kommer ha mycket bilder, i ett relativt litet format, ville jag ha ett typsnitt som inte tog för mycket uppmärksamhet då fokus ska ligga på bilderna, därför tycker jag Gill sans lämpar sig bra. Sedan har jag även ökat avstånden mer än vad text för vuxenlitteratur oftast är då jag vill att det ska vara lättare att bokstavera orden.[88]

5.1.3 Format och layout

Jag har valt att använda mig av ett liggande format, något större än A5 (210 x 150 mm) då Rhedin menar att liggande breddformat lämpar sig för bilderböcker som handlar om en resa eller vandring. Då min karaktär Egon gör en resa för att sedan vända tillbaka hem igen, anser jag att det formatet lämpar sig bra. Rhedin anser också att mellanformaten, som liggande A5 räknas till, passar bra till de något äldre barnen där boken behandlar lite svårare ämnen och mer komplicerade strukturer. Då min bok handlar om mobbning och där illustrationerna är varierande med mycket färg, har jag valt att använda mig av det formatet. Rhedin menar också att om man vill ge ett intryck av ökat tempo och dramatik ska man använda sig av en varierad layout.[89] Även Schaffer poängterar att om man blandar helsidesbilder med vinjetter så ger det boken variation. Då jag i min bilderbok ville få en känsla av tempo (även om huvudkaraktären är väldigt långsam då han är en snigel) så har jag använt mig av en kombination av helsidesbilder, heluppslag och vinjetter samt en varierad layout. Till skillnad mot den klassiska varannansides-layouten som många äldre barnböcker har. Då min bok har ett antal dramatiska händelser, exempelvis blir byn anfallen av en hund, ville jag med en varierad layout öka dramatiken och tempot.[90]

87 Rhedin, 2001, s: 159

88 Walker, 2005

89 Rhedin, 2001, s: 145-170

90 Schaffer, 1996, s: 135-149

Däremot ville jag hålla mig runt de klassiska 32-sidor omfånget då jag ansåg att det var en lagom längd för en 10 minuters högläsningsbok. Efter att ha varit och tittat i barnböcker i bibliotek observerade jag att i stort sett alla barnböcker har hårda pärmar med antingen strukturpräglat eller glansigt omslag. Därför valde jag att trycka boken med hårda pärmar med glansig framsida. Jag valde glansigt istället för strukturpräglad då jag personligen tyckte att det såg modernare och snyggare ut och att färgerna återges starkare på glansigt material än strukturpräglat.

Om en bok ska vara hållbarare och tåla påfrestningar rekommenderas det att man textilhäftar boken. En barnbok som ska tåla att barn känner och tar på boken borde således bindas så hållbart som möjligt. Limbindning är däremot den vanligaste bindningsmetoden och dessutom mycket billigare än textilhäftning, men limbundna böcker har problemet att om man använder bestruket papper med glansig yta, kan bladen lossna från bokryggen då limmet inte fastnar ordentligt. Då jag tänkte använda ett bestruket, glansigt och tjockt papper för att få så bra bildkvalité som möjligt valde jag således att textilbinda boken, även fast det är en dyrare metod. Då det är en bilderbok och därför har relativt lite text gjorde jag pappersval som får bilderna i så bra kvalité som möjligt istället för texten.[91] För att få en andra åsikt på om boken borde textilbindas eller limbindas ringde jag även upp tryckeriet som jag har valt att trycka boken hos och de rekommenderade att jag textilhäftade boken så att den skulle bli hållbarare.

5.1.4 Illustrationer och bilduppbyggnad

Enligt Hellsing finns det inga specifika regler för hur bilderböcker ska illustreras utan illustrationerna följer snarare trender som är specifika för en viss tidsepok. Han kritiserar bland annat von Zweigbergk som anser att alla bilderböcker skall ha tydliga bilder i klara, vackra färger som tydligt följer texten.[92] Jag håller med Hellsing att det inte går att sätta upp ett regelverk för hur alla bilderböcker ska illustreras och formges, däremot anser jag att det finns ett antal aspekter och påbud som man som illustratör kan ta ställning till.

Det första man som illustratör bör ha i åtanke, enligt Rhedin, är att en bilderbok har dubbla målgrupper. Den ska uppskattas av både barnet och den vuxne personen som både köper och ofta väljer boken. Vilket medför att illustrationerna måste verka såväl pedagogiskt som estetiskt och dessutom uppskattas dels av en yngre målgrupp men även av en äldre.[93] Enligt Rhedin har bilderna i barnböcker även olika funktioner beroende på vilken ålder som boken riktar sig mot. Om bilderboken är menad att läsas för mycket små barn, måste illustrationerna ligga nära texten så att bilderna tydliggör texten. Om boken däremot riktar

91 Marend, *Typografiska tips*

92 Hellsing, 1999, s: 78-82

93 Rhedin, 2001, s: 135-137

sig mot något äldre barn verkar bilderna mestadels estetiskt.[94] Då min bok riktar sig mot de något äldre barnen i förskolan har bilderna i min bok mestadels en estetik funktion. Men då jag har valt en relativt bred målgrupp, 3-6 år, följer bilderna ändå texten noggrant så att illustrationerna ändå förklarar texten.

Även om det är svårt att sätta upp regler för bilderböcker är det många forskare inom området som förespråkar likartade riktlinjer. Hallberg exempelvis, menar att illustrationer i bilderböcker ska vara stiliserade, fantasifulla och gärna i starka färger. Hon poängterar att barn mellan 3 och 6 år har ett intresse för detaljer och att illustrationerna gärna får tillgodose detta.[95] Även von Zweigbergk, som tidigare nämnt, förespråkar att illustrationer i bilderböcker ska vara i klara och vackra färger.[96] Jag har också valt att använda mycket färg i mina illustrationer. Då handlingen i min bok är att snigeln Egon får sitt vackra hus nedsmetat av en grå gegga och blir mobbad av de andra sniglarna, som fortfarande har sina vackra hus, anser jag att kontrasten mellan den gråa, fula geggan och det vackra skalet framhävs bäst av starka färger, vilket är anledningen till att jag valde att göra Egons skal rött. Budskapet förstärks även ytterligare när de andra sniglarnas skal är i färggranna färger. Hallberg anser även att illustrationer till barnböcker har fördel av att använda sig av humor[97] och Schaffer poängterar att bilderboken med fördel kan illustreras med stilgreppet att låta illustrationerna översätta texten direkt på orden och således skapa aningen surrealistiska bilder.[98] Jag har valt att ta hänsyn till både Hallberg och Schaffers råd genom att göra sniglarnas hus till riktiga hus med skorsten och rök. Röken har även haft som fördel att den kan visa i vilken riktning som sniglarna rör sig och hur snabbt de rör sig.

The Children's Book Guild, en amerikansk organisation för författare, illustratörer och specialister av barnböcker, har listat viktiga aspekter att ha i åtanke när man illustrerar barnböcker. De anser att man ska simulera rörelse för att få bilderna att verka levande. Detta kan man göra genom att få karaktärerna att komma in i bilderna från olika håll. I bilden nedan sker detta genom att Egon är på väg in i bilden och inte helt har kommit fram än. The Children's Book Guild menar även att man för att få variation i boken kan använda sig av olika perspektiv och minspel, vilket syns framförallt här i de tre sniglarna från snigelbyns ansikten.[99]

94 Rhedin, 2001, s: 131-132

95 Hallberg, 1996, s: 83-101

96 Hellsing, 1999, s: 78-82

97 Hallberg, 1996, s: 83-101

98 Schaffer, 1996, s: 135-149

99 The Children's Book Guild, *Does the Guild have any advice for aspiring illustrators of children's books?*

Figur 6. Bilden är sida 13 från boken *Snigeln Egons betonghus* och visar när Egon just har kommit hem till snigelbyn efter att ha fått sig hus nedsmetat med betong.

Bilden ovan illustrerar även vad Rhedin kallar för ”de godas ankomst” och ”fiendens ankomst”. Enligt Rhedin är det vanligt att illustrera ankomsten av fiender med att de kommer in i bilder från höger, som de elaka sniglarna i bilden ovan gör. Om det är ankomsten av en god karaktär illustreras detta tvärtom att karaktären kommer in i bilden från vänster. Bilden ovan är dessutom ett exempel på hur man kan illustrera en hemkomst eller ett avsked. Enligt Rhedin illustrerar man en hemkomst genom att huvudkaraktären kommer in i bilden från vänster och ett avsked illustreras istället genom att karaktären kommer in i bilden från höger.[100] I bilden ovan så visas det när Egon kommer hem igen till snigelbyn och därför kommer han in i bilden från vänster.

Rhedin menar även att man kan simulera ett rörelsemönster genom olika placeringar och riktningar på karaktärer. Om berättelsen handlar om en resa är det vanligt att huvudkaraktären rör sig i riktning mot höger, ut från boken, då den västerländska traditionen är att man bläddrar från höger. Det är vanligt att karaktären rör sig mot höger så länge som denne är på väg ut i världen och när denne sedan bestämmer sig för att vända hemåt igen går den istället åt vänster, inåt i boken, enligt Rhedin.[101] I bilderna nedan illustreras detta. På den första bilden, Figur 7, är Egon på väg ut i världen, ledsen för att de andra sniglarna mobbar hans hus för att det ser annorlunda ut än deras, han har precis talat med en fjärilslarv som har fått honom att bestämma sig att hans hus duger som det är. I

100 Rhedin, 2001, s: 180-181

101 Ibid, s: 176

nästa bild, Figur 8, har Egon bestämt sig för att vända hemåt igen och då byter han färdriktning och går inåt i boken, mot vänster istället.

Figur 7. Bilden är sida 20 från boken *Snigeln Egons betonghus* och visar när Egon är på väg ut i världen, i riktning mot höger.

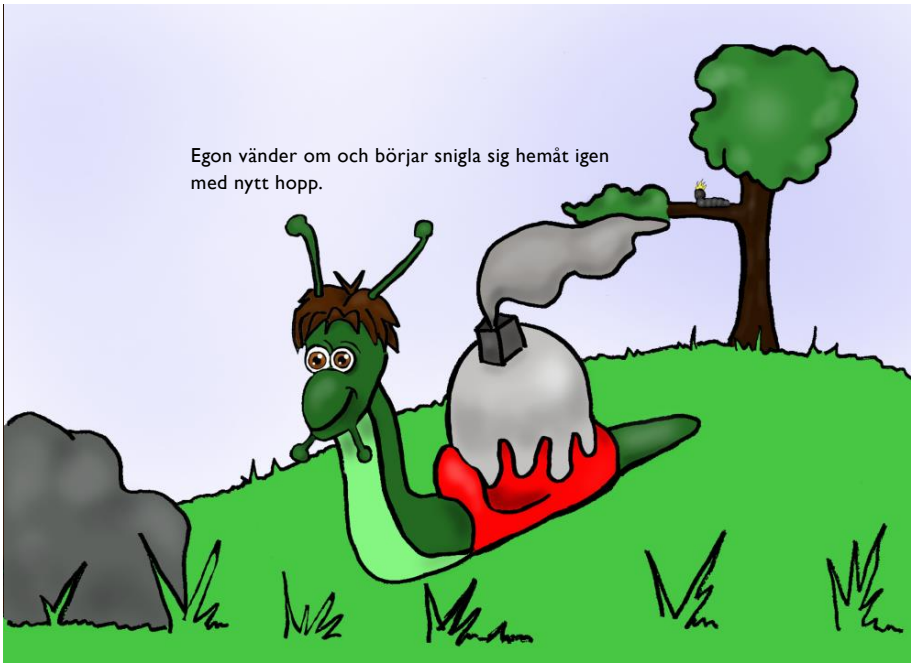

Figur 8. Bilden är sida 21 från boken *Snigeln Egons betonghus* och visar när Egon har bestämt sig för att återvända hem till snigelbyn igen, i riktning mot vänster.

Edström menar att man som illustratör kan välja att illustrera miljöer som är realistiska och detaljrika eller fantasifulla och utslätade. Hon anser att det finns för- och nackdelar med båda stilgreppen. De realistiska miljöerna är bra för att det lär barnet hur verkligheten faktiskt är och det kan även vara bra, framförallt för barn mellan 6 och 7 år, då de i den åldern är realistiskt intresserade. Samtidigt menar Edström att barn i den åldern även längtar efter det sagolika. De fantasifulla, utslätade miljöerna skönmålar visligen verkligheten men de har som fördel att de har ett konstnärligt värde samtidigt som de kan nå ut till en bredare målgrupp då de fantasifulla miljöerna inte är geografiskt begränsade.[102] Jag har valt att måla fantasifulla, något utslätade miljöer då jag anser att det passar den sagolika berättelsen, samtidigt som jag tycker att det är mer estetiskt tilltalande och då jag har valt att illustrationerna främst ska ha en estetisk funktion anser jag att fantasifulla miljöer fyller den funktionen bättre.

Kåreland betonar att bilderboken har en rik tradition med illustrationer av förmänskligade djur,[103] något som även Schaffer framhåller.[104] Även jag har valt att använda mig av stilgreppet med förmänskligade djur, då det har många fördelar. En fördel, betonar Kåreland, är att det yngre barnet har lätt att identifiera sig med djur.[105] Nikolajeva menar att genom att låta huvudkaraktärerna vara förmänskligade djur behöver författaren och illustratören inte ta ställning till kön, ålder, social status eller etnisk tillhörighet. Genom att låta karaktärerna vara djur är det även lättare att behandla ämnen som kan ses som känsliga, något som ytligare styrker anledningen till att jag använder mig av djur då min bok handlar om mobbning.

Det är dessutom, enligt Nikolajeva, mer allmänt accepterat att karaktärerna är platta om de är djur istället för människor.[106] Att använda endimensionella karaktärer är att föredra i barnböcker då barn mellan 2 och 6 år, enligt Piagets teorier, inte förstår klassinslutningar.[107] Detta är anledningen till att de andra sniglarna i min bok antingen är odelat elaka eller odelat snälla. Slutligen menar Nikolajeva även att förmänskligade djurböcker har fördelen att de ger illustratören friheten att göra fantasifulla lösningar,[108] som i mitt exempel, ge sniglarna skorsten, olika färg på skalen, hår och ögon. Genom att ge sniglarna olika färger och stilar gör jag det även lättare för barnen att känna igen de olika karaktärerna samtidigt som det ger större mångfald vilket är till sin fördel när temat i

102 Edström, 2001, s: 138

103 Kåreland, 2001, s: 86-87

104 Schaffer, 1996, s: 135-149

105 Kåreland, 2001, s: 86-87

106 Nikolajeva, 2000, s: 56-57

107 Cronlund, 2001, s: 44-49

108 Nikolajeva, 2000, s: 56-57

boken är mobbning på grund av någons annorlunda utseende. Genom att ge djuren mänskliga ansiktsdrag är det även lättare att visa sniglarnas känslor med hjälp av minspel.

Rhedin menar att barnbokens omslag har ett antal viktiga uppgifter. För det första ska den väcka nyfikenhet. För det andra ska den fånga både läsaren och den som köper boken. För det tredje ska omslaget övertala, etablera och inbjuda till tolkningar. Enligt Rhedin är det vanligt att använda en viktig scen från boken som omslag.[109]

Omslaget till min bok bygger på Rhedins förordningar och nedan visas fram- och baksida till min bok. På baksidestexten har jag eftersträvat att kort beskriva handlingen samtidigt som jag vill få läsaren och köparen nyfiken. Genom att avsluta med en fråga vill jag få läsaren eller köparen intresserad av att ta reda på svaret på frågan.

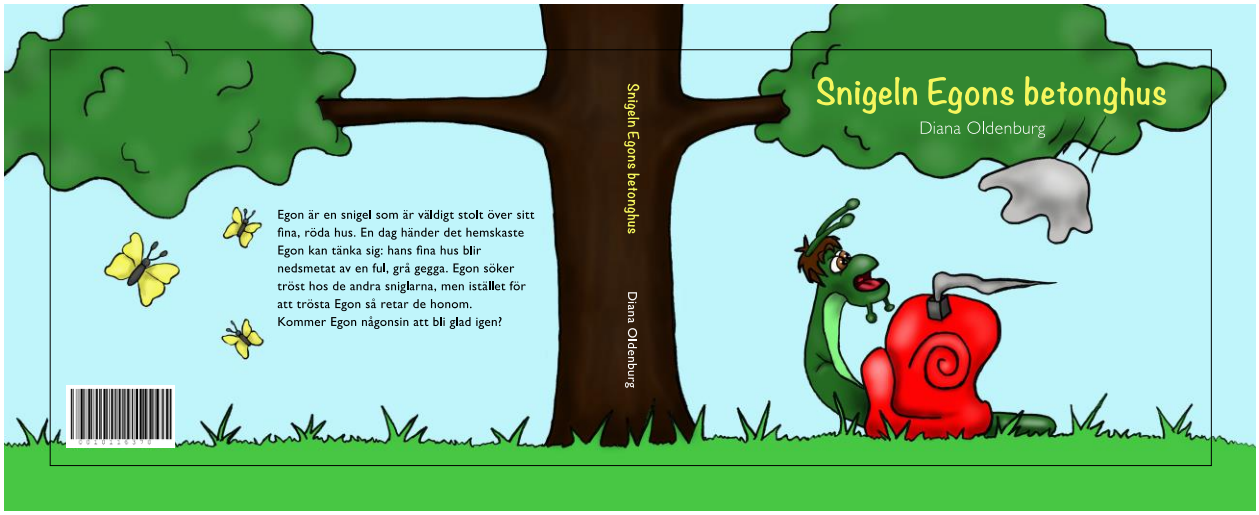

Figur 9. Bilden föreställer boken *Snigeln Egons betonghus'* omslag där omslagskanterna är markerade med svart kant.

När jag gjorde omslaget till boken *Snigeln Egons betonghus* använde jag stilgreppet som Rhedin föreslog, det vill säga jag använde mig av en central händelse i boken som omslag. Jag valde delen där Egon blir träffad av murbruket då jag anser att det är den delen som utgör förutsättningarna för hela berättelsen. Samtidigt utgör det en väldigt dramatisk bild, vilket kan fånga betraktaren och få denne att vilja veta vad som ska hända. Rhedin menar att man genom omslaget ska etablera samt inbjuda till tolkningar,[110] därför har jag, utöver de estetiska skälen, valt att placera citronfjärilar på omslagets baksida som en plantering då de har en central roll i bokens händelseutveckling.

109 Rhedin, 2001, s: 145-170

110 Ibid

6. Diskussion

Ända sedan 1500-talet har barnböcker getts ut i Sverige men barnbokens form, språk och innehåll har varit i ständig förändring.[111] I slutet av 1900-talet tog barnboken steget in i den digitala värden då barnböcker började spelas in på kassettband och CD-skiva vilket gjorde att barnet självständigt kunde lyssna på boken och titta på bilderna utan den vuxnes hjälp.[112] Idag har barnboken gått mot ytterligare digitalisering i och med att barnboksappar har blivit tillgängliga för nedladdning. Även e-book+ böcker har blivit tillgängliga på svenska och då var tredje barnfamilj i Sverige har en surfplatta,[113] är det omdiskuterat om digitala barnböcker är den nya trenden.[114] Dagens Nyheter har testat ett antal svenska bilderboksappar och konstaterar att många av apparna inte tar till vara på mediets möjligheter utan har snarare direkt översatt boken till en digital variation.[115] Sådana appar har stora likheter med de gamla kassettbanden och CD-skivorna där en berättarröst läste upp texten, vilket jag personligen kommer ihåg inte var särskilt intressanta när jag själv var barn. Några bokförlag i Sverige har dock gjort satsningar på att göra bilderboksappar mer interaktiva. Exempelvis Rabén & Sjögren har börjat ge ut barnboksappar i form av pekboksappar, bilderboksappar, memoryappar och småfilmsappar.[116]

Jag anser att problemet som dessa appar har är att de försöker efterlikna spel men att bokmediet ibland kan vara svårt att översätta till andra medier på ett lyckat sätt då bläddrandet, bokens form och själva lässituationen är en del av den narrativa helheten.[117] Genom att göra så att barnet självständigt kan interagera med den digitaliserade bilderboken anser jag att en viktig del av bilderboken går förlorad, nämligen högläsningsakten. Det finns mycket forskning som stödjer att högläsning för barn hjälper barnet utveckla både sitt ordförråd och sin förmåga att förstå sina egna känslor etcetera. Enligt Dominikovic är det samtalet mellan den vuxne och barnet som fräst främjar barnets utveckling.[118]

Kåreland menar att den analoga boken tvingas konkurrera med många digitala medier om barnens uppmärksamhet idag[119] och frågan är om lösningen är att göra även barnboken digital för att konkurrera med övriga digitala medier om barnets uppmärksamhet. Även fast många barnfamiljer har surfplattor och utgivandet av e-böcker och e-book+ böcker har

111 Edström, 2001, s: 196-198

112 Rhedin, 2001, s: 144

113 Findahl, 2012

114 Palmaer, 2012-01-31, Dagens Nyheter

115 Ibid

116 Rabén & Sjögren, *appar*

117 Rhedin, 2001, s: 145

118 Dominikovic et al, 2006, s:18

119 Kåreland, 2001, s: 18-19

tilltagit[120] så ökar utgivningen av analoga barnböcker trots detta.[121] När jag var på de båda förskolorna, Bullerbyn och Regnbågen, och testade min bok ställde jag ett antal frågor om huruvida barnen brukade läsa digitala barnböcker. Det framkom att ingen av barnen som jag talade med på de båda förskolorna hade testat en bilderboksapp eller liknande. Däremot var det vanligt att de använde sina, eller föräldrarnas, surfplattor eller mobiltelefoner för att spela spel på. Många tror att en digitalisering av barnboken kan öka barns läslust då många barn har en negativ inställning till läsning,[122] frågan är om valet står mellan en digital bilderbok och ett spel om barnet ändå inte föredrar spelen då undersökningar visar att andelen barn som läser minskar, vilket Kåreland reflekterar beror på att digitala medier stjäl barnens uppmärksamhet.[123] Eventuellt skulle bilderboksappar bli förstahandsvalet för barn om utvecklarna tog vara på mediets förutsättningar då bilderboken ändå är en genre väl anpassad för att digitaliseras.

Även om många är rädda att den analoga barnboken är ett hotat medium i dagens Sverige, på grund av konkurrens från digitala medier;[124] så ökar utgivningen av analoga barnböcker, vilket indikerar motsatsen.[125] Detta gör att en kartläggning av designriktlinjer för skapandet av en analog barnbok är relevant och angeläget. Dock är det svårt att sätta upp regler för hur en barnbok ska skapas då barnböcker, enligt Hellsing, förändras och de riktlinjer som finns, är resultat av trender under en viss tidsepok, snarare än vad som erkänt fungerar när man skapar för barn.[126]

Jag håller med Hellsing att det inte går att sätta upp ett regelverk för hur alla bilderböcker ska skapas, däremot anser jag att det är möjligt att ta fram ett antal riktlinjer för hur man på bästa sätt kommunicerar med barn på ett generellt sätt genom bilderboken. Dock menar jag att man inte ska begränsa författare och illustratörers personliga stil angående färg, innehåll och form då jag anser att variation och personlighet är viktigt för bilderböcker. Däremot håller jag med om de tre krav som Hellsing menar alla skönlitterära barnböcker måste uppfylla. Hellsing anser att en barnbok måste "*intressera barnen*", att den måste ha "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*" och att den "*om den berör etiska frågor, har en "moral" eller tendens som vi rimligen kan acceptera*".[127] Dock är det ju diskutabelt vad "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*" innebär. Då jag menar att man inte ska begränsa illustratörens unika stil anser jag att dessa "*estetiska kvalifikationer*" snarare ska följa hur bilden och

120 Svenska barnboksinstitutet (SBI), *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2011*

121 Svenska barnboksinstitutet (SBI), Bokutgivning

122 Kåreland, 2001, s: 18-19

123 Ibid

124 Ibid

125 Svenska barnboksinstitutet (SBI), Bokutgivning

126 Hellsing, 1999, s: 78-82

127 Ibid, s: 52

bokens form är uppbyggd och att dessa val ska ha gjorts med en medvetenhet om vad de olika valen kommunicerar. Vidare anser jag att man kan dela upp denna medvetenhet i tre underkategorier: *format och layout*, *bilduppbyggnad* och *text* då jag anser att de är de tre grundpelarna i den analoga bilderboken.

6.1 Format och layout

Om man går in i en bokaffär och observerar hyllorna för barnböcker slås man ofta av att det finns många fler format på barnböckerna tillskillnad mot vuxenskönlitteratur. Dessa format är inte slumpmässigt valda utan Rhedin menar att olika format skapar olika förväntningar på boken samtidigt som olika bokformat ger ifrån sig olika energier. En liten bok skapar förväntningar om intimitet, lågmäldhet och en jämn och långsam rytm medan en stor bok förväntas ha varierad i bildsättningsrytm, mycket färg och dramatisk handling. Jag anser att det är logiskt att detta är fallet då en större bok ger mer möjligheter rent tekniskt sett. Genom större utrymme ger det både utrymme för att ha mer text samtidigt som bilderna kan vara större, mer detaljrika och mer avancerat gjorda. Rhedin menar dessutom att mellanstorlekarna på bilderböcker ofta riktar sig till de lite äldre barnen och att de därför förväntas behandla något svårare ämnen.[128] Detta är något som jag själv har observerat ofta är fallet, de riktigt stora och de riktigt små böckerna handlar ofta om vardagliga händelser som är kort och enkelt förklarade och därmed anpassade till det lilla barnet.

Rhedin anser även att vilken form boken har avgör vilken energi boken ger ifrån sig. En kvadratisk bok anses ha mindre rörelseenergi än en rektangulär bok,[129] vilket jag anser är logiskt då en kvadrat inte strävar åt något håll utan är statisk. Det rektangulära formatet ger olika energier ifrån sig beroende på om det är liggande eller stående format. Stående strävar uppåt och tvingar koncentration kring huvudkaraktärerna medan det liggande formatet anses bygga upp spänning samtidigt som den står på en fast grund och kräver att utrymmet runt huvudkaraktären fylls ut vilket gör formatet lämpligt för böcker som handlar om en resa. [130] Jag anser även själv att liggande format är mer lämpligt för böcker där karaktärerna vandrar då jag tycker att det avlånga formatet ger en känsla av att tid har förflutit och att karaktärerna har förflyttat sig mellan sidorna då rörelsen åt höger i bläddеrriktningen förstärks, enligt mig. Det stående bokformatet lämpar sig att använda om handlingen däremot koncentrerar sig runt en karaktär då det höga format med mindre bilder ökar tempot och rörligheten och lägger fokus på karaktären.[131] Därför anser jag att det är viktigt att välja format på boken beroende på vad boken ska handla om och att välja

128 Rhedin, 2001, s: 145-170

129 Ibid

130 Ibid

131 Ibid

format utifrån om det är viktigt att illustrera att landskapet förändras eller ej, istället för att välja utifrån vad som känns vanligast, unikt eller snyggt etcetera.

Även layouten av boken bör man bestämma utifrån vilken känsla man vill förmedla. Rhedin menar att om man vill att boken ska ge sken av ett lugnt tempo bör man ha en jämn rytm mellan bild och text kontinuerligt genom boken. Om man däremot vill öka tempot i boken och dramatiken kan man använda en varierad layout med många olika former och illustrationer.[132] Däremot anser jag att man även bör anpassa layouten efter vad som anses snyggt och balanserat. Att i första halvan av boken enbart använda dubbeluppslag för att sedan bara använda sig av vinjetter kan ge ett enligt mig obalanserat intryck som dessutom inte är särskilt snyggt, med västerländska mått mätt. Och då ett av kraven på barnboken, enligt Hellsing, är att den ska ha "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*" anser jag att man bör sträva efter ett fint och balanserat helhetsintryck.[133]

6.2 Bilduppbyggnad

Generellt kan man säga att det som gör bilduppbyggnaden i en bilderbok för barn unikt är att den måste tilltala dubbla adressater; både barnet och den vuxna. Just det faktum att den måste tilltala både den vuxna och barnet gör att ett antal krav måste ställas på bilderna för att det ska bli en barnbok som är omtyckt av båda adressater.

För det första måste bilderna locka barnets uppmärksamhet under högläsningen.[134] Detta krav kan man koppla direkt till Hellsings krav att en barnbok måste "*intressera barnen*".[135] Då en bilderbok är uppbyggd genom att minst hälften av bilderboken ska bestå av illustrationer är det ytterst relevant att bilderna lockar barnens uppmärksamhet då jag anser att det är troligt att boken annars inte intresserar barnet.[136]

För det andra måste illustrationerna tolerera att barnet tittar på dem många gånger då barn gillar att bläddra i böckerna även på egen hand,[137] vilket kan kopplas till Hellsings andra krav att bilderboken måste ha "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*". Jag anser att om illustrationerna inte har "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*" blir bilderna inte tillräckligt intressanta för att barnet ska vilja titta på dem flera gånger. Vidare anser jag att illustrationerna gärna får ha intressanta detaljer då barn mellan 3 och 6 år har ett intresse

132 Rhedin, 2001, s: 145-170

133 Hellsing, 1999, s: 52

134 Rhedin, 2001, s: 135-137

135 Hellsing, 1999, s: 52

136 Svenska barnboksinstitutet (SBI), *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2012*

137 Rhedin, 2001, s: 135-137

för detaljer.[138] Många detaljer är något som jag tror skulle kunna vara en faktor som får barnet att vilja bläddra i boken ofta på egen hand.

För det tredje måste barnet även förstå bilderna, samtidigt som de tilltalar den vuxna.[139] Hur gammalt barnet är påverkar hur tydligt bilderna måste följa texten och det påverkar även vilket syfte som bilderna har; om de ska underlätta förståelsen av texten eller om de enbart ska vara estetiskt tilltalande.[140] Bildernas funktion gällande att de ska tilltala den vuxna är, enligt mig, svårare att tillfredsställa. Här måste man både tillfredsställa Hellsings krav att bilderna ska ha "*tillräckligt estetiska kvalifikationer*" och att den "*om den berör etiska frågor, har en "moral" eller tendens som vi rimligen kan acceptera*",[141] då den vuxne rimligen inte vill att boken ska ha en moral eller innehåll som den vuxna kan anse olämpligt för barnet.

Så länge bilderna följer Hellsings tre krav[142] anser jag att det inte spelar någon roll vilken stil man väljer att använda. Så länge som illustratören har en medvetenhet om vad dennes val ger för budskap och att man har en anledning till vilket val man har gjort, anser jag att det spelar mindre roll om man väljer att illustrera realistiskt, surrealistiskt eller fantasifullt med exempelvis förmänskligade djurtema.

Om man däremot ska gå in på mer detaljrika och specifika riktlinjer för bilduppbyggnaden i en bilderbok för barn så finns det ett antal direktiv angående rörelsemönster, perspektiv och vad olika placering på karaktärer kommunicerar. Rhedin hävdar att en resa bäst illustreras genom att karaktären går från vänster till höger så länge som denne är på väg ut i världen, när karaktären sedan vänder om hemåt igen går denne istället från höger till vänster.[143] Detta är en teknik som jag testade när jag skapade min egen bilderbok *Snigeln Egons betonghus* och jag tycker att den fungerade riktigt bra. Att byta håll på huvudkaraktären Egon, när han insåg att han dög som han var och bestämde sig för att vända hemåt igen till snigelbyn, tycker jag gjorde att vändningen i historien blev ännu tydligare. Om bilderboken inte illustrerar en resa kan olika perspektiv och minspel ändå vara bra för att skapa variation i bilderna.[144] Man kan även variera mellan närbilder och helbilder för att göra illustrationerna intressantare vilket skulle kunna göra att barnet vill bläddra i boken oftare.

138 Hallberg, 1996, s: 83-101

139 Rhedin, 2001, s: 135-137

140 Ibid, s: 131-132

141 Hellsing, 1999, s: 52

142 Ibid

143 Rhedin, 2001, s: 176

144 The Children's Book Guild, *Does the Guild have any advice for aspiring illustrators of children's books?*

Rhedin menar även att från vilket håll som de olika karaktärerna kommer in i bilden avgör om de är en fiende eller en av de goda karaktärerna; kommer karaktären in från höger är det en fiende och från vänster är det en av de goda.[145] Jag anser att detta inte är en regel som behöver följas till punkt och pricka då barnet förmodligen inte märker någon skillnad. Dock kan det vara intressant att följa i alla fall när en ny karaktär först presenteras, om inte annat för att det kan vara en faktor som bokkritiker noterar.

Rhedin anser att samma princip gäller om man ska illustrera ett avsked eller en hemkomst. Om karaktären är på väg in i bilden från höger så kan det uppfattas som att det är ett avsked men om karaktären är på väg in i bilden från vänster kan det uppfattas som en hemkomst.[146] Detta är däremot något som jag anser faktiskt gör en stor skillnad i en bild. Om huvudkaraktären är på väg in i bilden från höger, det vill säga ett avsked, är ju karaktären på väg ut ur bilden i bläddерriktningen vilket får det att kannas som att dennes resa just ska börja. Om karaktären däremot har målet framför sig känns det som att karaktären har nått sitt mål. I min bok illustrerar jag detta genom att Egon kommer in i bilden från vänster, framför honom är de andra sniglarna från snigelbyn vilket representerar målet på Egons resa.

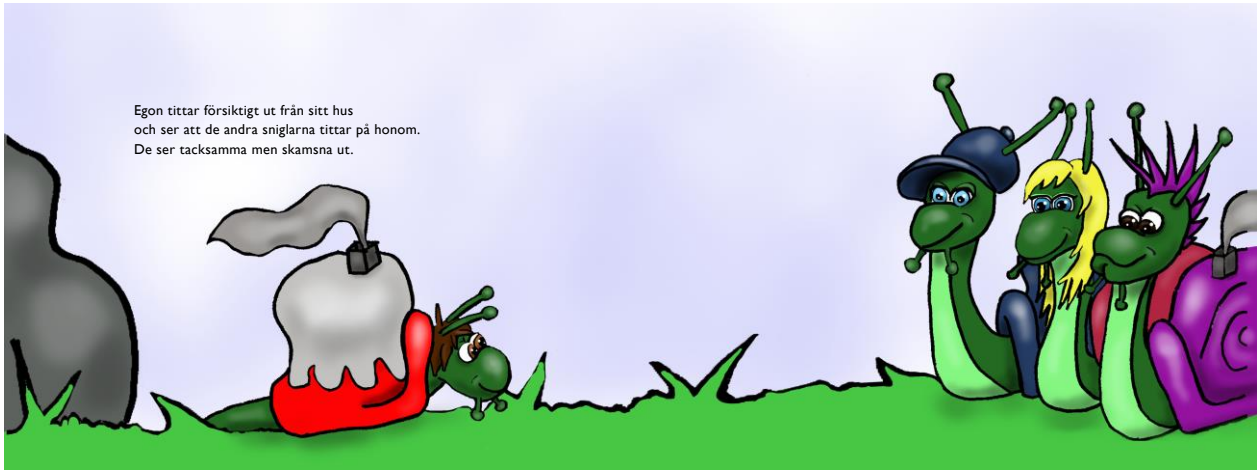

Figur 10. Bilden föreställer sida 26-27 i boken *Snigeln Egons betonghus* och illustrerar Egons hemkomst till snigelbyn efter att han har varit ute på sin resa.

145 Rhedin, 2001, s: 176

146 Ibid, 180-181

6.3 Text

Texten i en barnbok innefattar många aspekter; både språk, berättarteknik och typografi. Det som är svårt med att komma fram till riktlinjer för texten i barnböcker är att berättarstil och innehåll mycket är uttryck för den tid då boken är skriven.[147] Dock är det ett antal aspekter som är återkommande i mycket forskning om barnböcker. Exempelvis så menar både Edström och Piagets teorier att barn mellan 3 och 6 år inte förstår klassinslutningar och att det således är bra att typisera karaktärer i barnböcker.[148, 149] Både Edström och Hallberg anser att en barnbok bör vara uppbyggd av korta meningar med enkel meningsuppbyggnad. Man bör heller inte använda sig av alltför svåra ord. Dock menar Edström att man kan använda ord som ger viss utmaning för att utveckla barnets ordförråd. Då Hallberg betonar vikten av att tala med barnet om det man har läst, kan den vuxne istället förklara ordet.[150, 151] Kåreland framhåller att barn dessutom tycker att det kan vara roligt med svåra och långa ord, som de inte helt förstår. I 2-5 års ålder gillar barn att leka med ord och komma på egna fantasiord.[152] Jag tycker inte att barnböcker bör ha ett krav på egenpåhittade ord, dock anser jag att det är en möjlighet att leka med ord som man ofta inte får tillfälle till i vuxenlitteratur.

Ofta kan barnlitteratur ses som en underklass till vuxenlitteratur och således inte anses vara lika komplex. Edström menar däremot att så inte är fallet utan att barnlitteraturen snarare bara kräver ett antal adaptioner för att vara lämplig för målgruppen. För att målgruppen ska vara intresserad ska fokus ligga på handlingen och man får inte sväva ut i landskapsbeskrivningar och dylikt, som ofta tråkar ut målgruppen. Jag menar att landskapsbeskrivningar och beskrivningarna av karaktärer med fördel kan göras av bilderna istället för i texten, vilket också ger illustratören större frihet. Berättarperspektivet som boken berättas ur måste också vara fast och dialogen och tempot är centralt.[153] När jag testade min bok på förskolorna märkte jag att barnböcker har fördel av att ha mycket dialog då barnen tyckte att det var roligt men de olika röstlägena för dialogerna. Att en barnbok behöver tempo kan man se genom att de flesta barnböcker ofta utspelar sig över en väldigt kort tidsperiod, ofta bara under en enda dag.[154] När man skriver barnböcker ska man dessutom vara försiktig med att använda abstrakta ord då barn, enligt Piagets teorier, inte lär sig att tänka abstrakt förrän vid 11 års ålder.[155] Även Edström poängterar att man inte

147 Hallberg, 1996, s: 83-103
148 Edström, 2001, s: 177-186
149 Cronlund, 2001, s: 44-49
150 Hallberg, 1996, s: 83-103
151 Edström, 2001, s: 177-186
152 Kåreland, 2001, s: 44
153 Edström, 2001, s: 177-186
154 Ibid, s: 111
155 Cronlund, 2001, s: 44-49

ska använda abstrakta ord, hon tillägger dessutom att man inte heller ska använda metaforer då barn har en tendens att tolka dem direkt istället för bildligt. Att barn inte förstår abstrakta ord hör samman med deras här- och nu-perspektiv.[156] Barn kan inte förställa sig en värld utanför nuet och då barn är egocentriska har de även svårt att leva sig in i andras situationer.[157] Nilsson menar att detta leder till att bilderbokens naturliga tempus är presens då det dels stärker barnets här- och nu-känsla samt kopplar samman bild och text bättre.[158] Jag testade att skriva min bok både i presens och i preteritum men konstaterade att presens var det tempus som var det bättre alternativet då jag anser att det passar bättre med nutid när det är en högläsningsbok samt, som Nilsson sade, att det kopplar samman bild och text bättre.

Det är viktigt att inledningen i en barnbok ska väcka nyfikenhet. Lindquist menar att barn är extra svåra att tillfredsställa gällande vad som fångar dem och får dem att läsa vidare. Därför ska inledningen vara löftesrik men samtidigt inte övertydlig.[159] Om boken däremot är menad som en högläsningsbok är det här kriteriet eventuellt inte lika viktigt då barnet inte läser själv utan bara behöver lyssna. Jag tror att det är möjligt att intressanta bilder kan vara tillräckligt för att väcka barnets nyfikenhet.

När man ska välja hur barnboken ska typografernas ställs man inför många val. Rhedin menar att även om bilderboken är till för högläsning tillsammans med en förälder så gillar barnet att bläddra i boken själv mellan högläsningstillfällena.[160] Detta medför att även om det i första hand är menat att det är den vuxna som ska läsa boken, kan det vara bra att använda typografi som är lättläst och som tilltalar barnet. Walker menar att barn är väldigt toleranta gällande typografi och spektret vad barn tycker om är stort. Därför finns det inte en bestämd regel för vad som passar alla barn, vilket kan göra val av exempelvis typsnitt svårare. Walker menar dock att barn finner trygghet i att läsa text som ser bekant och normal ut, vilket gör att man däremot bör välja ett typsnitt som är vanligt hos barnböcker. Dock menar Walker att det snarare är rad-, ord- och bokstavsavståndet som avgör om boken är anpassad för barn än vilket typsnitt boken har. Barnböcker ska ha något större avstånd än vuxenlitteratur då barnet ska kunna bokstavera orden.[161] Jag anser att ett någorlunda neutralt typsnitt gör att fokus hamnar på innehållet i texten och på bilderna istället för på texten i sig, vilket kan vara en positiv effekt. Dock kan det vara bra att leka med typografin för att få fram en specifik känsla och således göra typografin till en större del av narrationen.

156 Hallberg, 1996, s: 83-101

157 Cronlund, 2001, s: 44-49

158 Nilsson, 1996, s: 169-186

159 Lindqvist, 1996, s: 39-57

160 Ibid, s: 135-137

161 Walker, 2005

7. Slutsats

Många är rädda att den analoga barnboken är ett hotat medium i dagens Sverige, på grund av konkurrens från digitala medier.[162] Däremot ökar utgivningen av analoga barnböcker, vilket indikerar motsatsen.[163] Var tredje barnfamilj i Sverige har en surfplatta,[164] vilket gör att det diskuteras om inte digitala barnböcker är den nya trenden.[165] Dock har jag diskuterat om bokmediet eventuellt kan vara svårt att översätta till andra medier på ett lyckat sätt då bläddrandet, bokens form och själva lässituationen är en del av den narrativa helheten.[166] Även själva högläsningsakten, menar jag och många forskare med mig, är det som gör barnboken unikt som medium. Under det senaste decenniet har utgivningen av analoga barnböcker i Sverige ökat, vilket indikerar att de digitala medierna inte är på väg att ersätta den analoga barnboken.[167] Jag anser att den digitala barnboken snarare kommer att verka som ett komplement till den analoga barnboken.

Då jag inte anser att den analoga barnboken är ett hotat medium menar jag att en kartläggning av designriktlinjer för skapandet av en analog barnbok är relevant och angeläget. Dock är det svårt att sätta upp regler för hur en barnbok ska skapas då barnböcker, enligt Hellsing, förändras och de riktlinjer som finns är resultat av trender under en viss tidsepok, snarare än vad som erkänt fungerar när man skapar för barn.[168] I den har undersökningen har jag strävat efter att ta fram generella designriktlinjer för skapandet av en barnbok. Jag har tittat på faktorer som man bör tänka på när man kommunicerar med barn angående *format och layout*, *bilduppbyggnad* och *text*. Jag har även skapat en egen barnbok: *Snigeln Egons betonghus*, som är skapad utifrån de 20 designriktlinjer som är resultatet av min undersökning.

I tabellen nedan har jag sammanfattat dessa 20 designriktlinjer för att ge en överskådlig blick över vad man som barnboksskapare bör tänka på när man skapar en bilderbok. Då jag inte vill påverka varken bokens innehåll eller barnbokskaparens personliga stil har jag endast satt upp generella designriktlinjer snarare än vad texten ska handla om eller hur illustrationerna ska se ut. Min förhoppning är att genom att följa dessa riktlinjer skapar man en mer medveten bilderbok, som sannolikt bättre kommunicerar barnbokskaparens tänkta budskap. Givetvis behöver alla underkategorier och designriktlinjer ytterligare testas för att kontrollera deras reliabilitet och validitet.

162 Kåreland, 2001, s: 18-19

163 Svenska barnboksinstitutet (SBI), Bokutgivning

164 Findahl, 2012

165 Palmaer, 2012-01-31, Dagens Nyheter

166 Rhedin, 2001, s: 145

167 Svenska barnboksinstitutet (SBI), Bokutgivning

168 Hellsing, 1999, s: 78-82

Format och Layout	Bilduppbyggnad	Text
Välj format på boken utifrån bokens handling. Liggande format om det handlar om en resa och stående om det handlar om karaktärsutveckling.	Illustrationerna får med fördel ha många detaljer.	Inledningen måste väcka nyfikenhet.
Välj storlek på boken utifrån vilken åldersklass som är bokens målgrupp. Stora och små böcker för yngre barn och mellanstora böcker för förskolebarn.	En yngre målgrupp kräver att illustrationerna följer texten noggrannare än en något äldre.	Fokusera texten på handlingen. Låt illustrationerna göra karaktär- och landskapsbeskrivningar.
Om boken ska förmedla en lugn känsla – ha en jämn layout, med kontinuerlig jämn rytm mellan bild och text.	Om boken handlar om en resa, låt karaktären gå från vänster till höger så länge som denne är på väg ut i världen, när karaktären sedan vänder om hemåt igen, låt karaktären istället gå från höger till vänster.	Typisera gärna karaktärer.
Om boken ska ge en känsla av högt tempo och dramatik – använd en varierad layout med olika former och rytm.	Skapa variation i illustrationerna genom att variera perspektiv och minspel.	Bygg fördelaktigast delar av handlingen på dialog.
	När en ny karaktär först presenteras låt, om möjligt, denne komma in i bilden från höger om det är en fiende och från vänster om det är en god karaktär.	Skriv i presens och använd korta meningar med enkel meningsuppbyggnad.
	Om en hemkomst ska illustreras låt karaktären komma in i bilden från vänster och ha målet framför sig, åt höger.	Använd inte metaforer och abstrakta eller för svåra ord.
	Om ett avsked ska illustreras låt karaktären komma in i bilden från höger och ha det denne tar avsked ifrån framför sig, åt vänster.	Använd gärna humoristiska fantasiord.
		Välj ett typsnitt som är vanligt för barnböcker (om inte typografin är en del av narrationen).
		Använd större rad-, ord- och bokstavsavstånd än i vuxenlitteratur.

Figur 11. Tabellen innehåller 20 stycken designriktlinjer, framtagna av mig, för att skapa en bilderbok.

8. Referenser

8.1 Tryckta källor

Cronlund, Katri. *Lev i tiden*. Trelleborg: Bonniers, 2001.

Dominikovic, Kerstin och Eriksson, Yvonne och Fellenius, Kerstin. *Läsa högt för barn.* Danmark: Studentlitteratur, 2006.

Edström, Vivi. *Barnbokens form – En studie i konsten att berätta*. Stockholm: Rabén & Sjögren, 2001.

Hallberg, Kristin. Pedagogik som poetik – Den moderna småbarnslitteraturens berättande. I *Konsten att berätta för barn – barnboken*. Banér, Anne (red.), 83-103. Stockholm: Tryckeri AB Primo, 1996.

Hellsing, Lennart. *Tankar om barnlitteraturen.* Falun: Rabén & Sjögren, 1999.

Johansson, Kaj och Lundberg, Peter och Ryberg, Robert. *Grafisk Kokbok 2.0*. Andra upplagan. Värnamo: Fälth & Hässler, 2001.

Kåreland, Lena. *Möte med barnboken*. Stockholm: Natur och Kultur, 2001.

Lindqvist, Karl. Sucken och smällen – författaren, texten och den unga läsaren. I *Konsten att berätta för barn – barnboken*. Banér, Anne (red.), 39-57. Stockholm: Tryckeri AB Primo, 1996.

Nilsson, Inger. Lennart Hellsings versberättande. I *Konsten att berätta för barn – barnboken*. Banér, Anne (red.), 169-186. Stockholm: Tryckeri AB Primo, 1996.

Nikolajeva, Maria. *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur, 2000.

Schaffer, Barbro. *Att förtydliga det absurda – Ett nedslag i 1940-talets bilderböcker*. I *Konsten att berätta för barn – barnboken*. Banér, Anne (red.), 135-149. Stockholm: Tryckeri AB Primo, 1996.

Rhedin, Ulla. *Bilderboken – På väg mot en teori*. Stockholm: Alfabeta bokförlag AB, 2001.

8.2 Elektroniska källor

Books on Demand (BoD). *Tips för bokutformning.*
http://www.bod.se/hjalp-bokutformning.html
Hämtad: 2013-04-10

Bokus. *Barnböcker 3-6 år.*
http://www.bokus.com/barnbocker-3-6
Hämtad: 2013-04-05

DotGain*. Bokens delar – hjälp för att skapa korrekta filer.*
http://www.dotgain.se/faq/bokens_delar-hardband.html#
Hämtad: 2013-04-10

DotGain. *Disposition – sidornas ordning i en bok.*
http://www.dotgain.se/faq/disposition.html
Hämtad: 2013-04-10

Findahl, Olle. Svenskarna och Internet 2012.*.SE*, 2012.
https://www.iis.se/docs/SOI2012.pdf
Hämtad: 2013-04-08

Gilla böcker. *Jag är tyvärr död idag och kan inte komma till skolan idag*.
http://www.gillabocker.se/Jag-aer-tyvaerr-doed-och-kan-inte-komma-till-skolan-idag-2.html
Hämtad: 2013-04-08

Leith, Sam. Don't fear the Reader: how technology can benefit children's books*. The Guardian*. 2011-10-23.
http://www.guardian.co.uk/books/2011/oct/23/childrens-books-technology
Hämtad: 2013-04-08

Lindwall, Kerstin. *Barnbokens historia – ett litet urval av Kerstin Lindwall.* ABM Eskilstuna.
http://www.eskilstuna.se/PageFiles/23920/Barnbokens%20historia.pdf
Hämtad: 2013-04-05

Marend, Mart. *Bokprojektet – typografiska tips*, senast uppdaterad: 2007-01-11.
http://www.bokprojektet.se/typografi/index.htm
Hämtad: 2013-04-10

Nosy Crow. *Nosy crow reinvents digital picture books.*
http://nosycrow.com/media-kit/press-releases/nosy-crow-reinvents-digital-picture-books
Hämtad: 2013-04-18

Nosy Crow. *The tree little pigs*.
http://nosycrow.com/apps/the-three-little-pigs
Hämtad: 2013-04-18

Palmaer, Andreas. Bilderböcker blir pekböcker. *Dagens Nyheter*. 2012-01-31.
http://www.dn.se/dnbok/dnbok-hem/bilderbocker-blir-pekbocker
Hämtad:2013-04-08

Printfabriken. *Grafisk lathund*.
http://www.printfabriken.se/Grafisk-Lathund
Hämtad: 2013-04-10

Rabén & Sjögren. Appar.
http://www.rabensjogren.se/appar/
Hämtad: 2013-04-08

Svenska barnboksinstitutet (SBI). *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2011.*
http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Argang_2011.pdf
Hämtad: 2013-04-08

Svenska barnboksinstitutet (SBI). *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation, årgång 2012*.
http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Argang_2012.pdf
Hämtad: 2013-04-08

Svenska barnboksinstitutet (SBI). *Bokutgivning.*
http://www.sbi.kb.se/sv/Utgivning-och-statistik/
Hämtad: 2013-04-08

The Children's Book Guild. *Does the Guild have any advice for aspiring illustrators of children's books?*
http://www.childrensbookguild.org/about-the-guild/faqs/74-does-the-guild-have-any-advice-for-aspiring-illustrators-of-childrens-books
Hämtad: 2013-04-17

UR. *Pedagogikens giganter, Lev Vygotskij och Jean Piaget*.
http://www.ur.se/Produkter/136314-Pedagogikens-giganter-Lev-Vygotskij-och-Jean-Piaget
Hämtad: 2013-04-18

Walker, Sue. *The songs the letters sing: typography and children's reading*. Natural Centre for Language and Literacy. The University of Reading, 2005.
http://kidstype.org/?q=webfm_send/4
Hämtad: 2013-04-17

Wikström, Maria. Produktionsteknik inom tryck. *Grafiska företagens förbund*.
http://www.grafiska.se/branschfragor/branschfakta_1/produktionsteknik
Hämtad: 2013-04-09

8.3 Muntliga källor

Förskolan Bullerbyn: Högläsning med frågor till 17 barn i åldrarna 4-6 år. Tallkrogen, 2013-04-15.

Förskolan Regnbågen: Högläsning med frågor till 7 barn i åldrarna 4-6 år. Tallkrogen, 2013-04-25.

Man: 24 år. Testperson 2013-04-14.

Pojke: 5 år. Testperson 2013-04-16.